

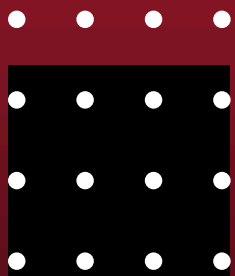
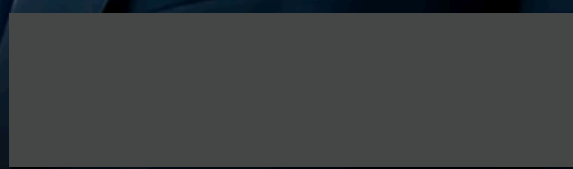
pojacalo

GEČIĆ | LAW

Bogdan Gečić

Osnivač

Ivan Minić: E, pa dobrodošao.

Bogdan Gecić: Bolje te našao.

Ivan Minić: Dugo nismo imali pravnike ovde.

Bogdan Gecić: Pa s razlogom, pretpostavljam.

Ivan Minić: Ima ono što stalno ljudi citiraju danas kada hoće da ispadnu pametni. To je ono iz Šekspira: "First we kill all the lawyers." I ono što sam ja shvatio vremenom, jer sam dokon i često kopam mnogo više nego što bi trebalo, je da zapravo mi to konstantno koristimo u potpuno iskrivljenom značenju. Mi to kažemo zato što najgore prvo treba eliminisati, a suština cele priče negde jeste, ako se ja ne varam, da je on to napisao sa razlogom da je to način da urušiš neko društvo. Da one koji bi trebali da štite to društvo prvo eliminišeš.

Bogdan Gecić: Pa ti si odmah krenuo muški sa ozbiljnom temom. Pa gledaj, tako je. Što se tiče Zapadnjaka, ti recimo, ajde uzmemo Ameriku, uđeš u svaki prosečan omanji američki grad, on se svodi na većnicu, crkvu i sudnicu. I to je neki institucionalni društveni okvir u kome oni funkcionišu od kada su nastali i u kome Britanci funkcionišu, pa zavisi kako ga računaš, ali da kažemo od 13. veka. Njihov model je da postoje pravila koja u najvećem broju slučajeva bi trebalo da jednako važe za sve i gde ti možeš da znaš šta te očekuje, a onda i dalje na tržišnoj utakmici. Tako da, da, radikalno drugačiji koncept nego kod nas. Nažalost, se to više svodi na onu baš jezivu, banalnu "dva pravnik, tri mišljenja". To je ona čuvena.

E sad, to je relativizacija primarno vezana za komunizam i to je nastalo tokom Sovjeta, a i kod nas u socijalizmu, zato što si ti morao da diskredituješ postojanje pravila da bi zapravo time dao veliku moć partiji. Jer ako ne postoji jednakost pred zakonom, ako ne postoji vladavina prava, nego postoji jedna uzvišena partija koja se za sve pita, što je bio koncept komunizma, onda su stvari mnogo jednostavnije. Tako da su oni radili na diskreditaciji pravnik baš onako temeljno, kao i na uništavanju obrazovanja za pravnike. To je postojalo i pre, u ranijim totalitarizmima. Mislim, Kafka je tu super primer, ali je onako baš tokom Sovjeta i uopšte u komunizmu to zadominiralo. Mislim, isto se desilo kod nas. Beogradski Pravni je od jednog baš impresivnog fakulteta pre Drugog svetskog rata, čiji su najistaknutiji stručnjaci bili pozivani da daju mišljenja o Društvu naroda, preteći Ujedinjenih nacija i slično, došao do toga da je nakon '45. gomila profesora poizbacivana i da se onda onako u turnusima gasila sloboda mišljenja na tom fakultetu. Oni čak u suterenu imaju, mislim da i sad ta postavka stoji, muzej gde su prikazane sve žrtve, odnosno svi ljudi koji su bili izbačeni, uhapšeni, neki i ubijeni nakon Drugog svetskog rata kao ideološki neprijatelji. I da dodam još jednu stvar, pa ću da ti vratim reč, znam da voliš da pričaš. Jedan dopis koji sam slikao, čak sam ga slao kolegama u kancelariji, pokazuje da su posle Drugog svetskog rata, mislim da je još uvek bila čak OZNA, da još nije nastala UDBA, odradili popis društveno prihvatljivih advokata, zato što je bio veliki problem u komori, jer je bilo previše buržoaski nastrojenih advokata.

KAD PORASTEM BIĆU..

A šta je to značilo? Da su završili osnovne studije, magistarske studije, doktorirali u inostranstvu i da su govorili strane jezike, i da stoga nisu bili prihvatljivi. Onda je bio napravljen program kako da se komora pretvori u društveno prihvatljivu organizaciju, a da se ovi polako istrebe. Fascinantne su brojke, jer smo mi recimo tada imali, ako sam dobro zapamtio kada sam radio neku statistiku, mislim da je svaki peti ili čak četvrti član komore bio inostrano obrazovan. To bi, da prevedemo u današnje brojeve, značilo da oko 20-25% komore, što je negde oko 3000 advokata u Srbiji, treba da su nešto završili u inostranstvu. Ja mislim da su naše brojke sada takve da smo možda na 3% toga. Tako da, da, komunizam je baš imao veliki uticaj na našu struku i njenu ulogu u društvu.

Ivan Minić: Prićaćemo dosta o tome u drugom delu razgovora, gde treba naravno da prođemo tvoj životni i profesionalni put. Ali činjenica je da znam ja neke ljude koji su studirali u inostranstvu i studirali su pravo, ali se skoro niko od njih nije vratio. Dakle, mi imamo neke kvalitetne ljude, ali oni su negde po svetu, a svakako ih je u brojkama mnogo manje nego što ih je bilo tad. Ali da te pitam ono što pitam svakog ko je u Pojačalu na početku – šta si ti hteo da budeš kad porasteš?

KAD PORASTEM BIĆU

Bogdan Gecić: Znaš šta, to zavisi od perioda. Ja najranije što se sećam, tu kad sam imao recimo tri godine, tad sam bio oduševljen James Bondom. Iskreno, na opšte zaprepašćenje mojih da sam bio tako samosvestan u tim godinama, ali primarno zbog devojaka. Ja sam Bond, ove Bond girls su meni bile fantastične i James Bond je bio to. E, onda nešto kasnije, našoj generaciji tih godina je izašao *Top Gun* i on je bio megahit. Tad nisu bile samo devojke, nego se meni ceo fazon svideo – vozi avion, ima kožnu jaknu, rizik, vozi motor, san snova. Mislim, kao i masi klinaca tih godina, film je obeležio '80-e, tako da sam tada to hteo da budem. E, onda polako, znaš, kad budeš stariji, pa dođeš do perioda škole, onda sam negde, ja mislim, tu kad sam bio mladi tinejdžer, znači to neki četvrti, peti, šesti razred, počeo da kapiram kako mi je mnogo zanimljiva hemija i kako ću biti genetički inženjer kad porastem. To mi je bila jedna tema privlačna i bliska srcu, pa dugo, sigurno negde do drugog razreda gimnazije. Bio sam prirodni smer i baš sam to voleo, išao na takmičenja, mnogo me zanimala cela ta dimenzija. Onda se tu negde desio shift. Moja mama to i dan-danas prepričava, žena kao da je bila šala, a nije uopšte bila šala. Ja sam bio, mislim, treći-četvrti gimnazije kad sam prvi put krenuo da javno iznosim svoje razmišljanje da upišem pravo. I ona je meni, ni pet ni šest, rekla: "Ako želiš da ti majka bude nesrećna do kraja života, ti upiši pravo."

STUDIRAJUĆI PRAVO

Danas kaže da je to bila šala, ali nikakve šale tu nije bilo ni u najavi. E sad, okej, kontekst je uvek kralj. Znaš, meni je majka bila prva generacija Statistike i kibernetike, '47. godište, znači matematičarka. Radila je na mainframe mašini, to je ono sa rupicama, znači bušili su ih, i ceo njihov hard disk je bio jedan ceo sprat. To ti je danas manje nego naš USB, ali u to vreme to je bilo vrlo high-tech. I sad, naravno, matematika je bila *royalty*, a pravници su bili "ova žuta kuća" i svakako je to bila onda dalje intervencija. Moja matematičarka se čula sa mojom kevom, pa su one pričale o tome kako je stvarno greh da neko ko je tako dobar iz matematike upisuje pravo, pa kako, eto, ako već insistiram da tako nešto upišem, da upišem još neki "pravi" fakultet, da imam već ono da se taj moj hir zadovolji i tako. Tako da je baš bio onako zanimljiv period, ja sam jedno godinu i nešto dana se lomio dok nisam na kraju prelomio za faks, zato što, mislim, dobrodošlica toj mojoj ideji baš i nije bila velika.

Ivan Minić: Odakle uopšte ideja da upišeš pravo? Znam koliko te zanima tehnologija, znam koliko te zanima nauka. Obično ljudi koji su takvi ovde ne završavaju pravo. S druge strane, koliko znam, upravo takvi ljudi završavaju pravo negde u inostranstvu.

Bogdan Gecić: Tako je. Pa pazi, ja recimo za to ko ide na pravo u inostranstvu pojma nisam imao, zato što sam odrastao u miljeu koji je bio jugoslovenska srednja klasa. Tu, ako si bio meritokratski nastrojen, ti si bežao na prirodne nauke.

I to je nekako bilo, ja mislim, opšte i u Jugoslaviji staroj, ali i u celom istočnom bloku, zato što su se u tehničkim disciplinama takmičili protiv Zapada, a društvene nauke su se, u suštini, sistematski uništavale. Kod nas, ti kad pogledaš šta je rađeno na Filozofskom, i uopšte, ajde sad da ne idem jedan po jedan društveni fakultet... Tako da nekako, ja nisam ni znao kakvi su to pravnici u inostranstvu. Mi smo mogli da ih vidimo iz serija i filmova, ali moj razvojni put je baš bio spontan. U smislu, ja sam se kao prirodnjak... To su bile godine oko Petog oktobra i kod nas je bilo jako društveno zanimljivo, zato što je nastao jedan vakuum. Bar ja tako gledam, da je pao prethodni poredak, u smislu da si tada prvi put imao napuštanje komunizma kod nas. Mi smo ušli u to deset godina kasnije nego Istočna Evropa, ali nakon tog pada nastao je veliki vakuum zbog širine koalicije koja je preuzela vlast, zbog pluralizma interesa i odnosa. I mislim da je jako mnogo nas koji smo tada bili savremenici svemu tome i očevici, bilo u fazonu da je to totalna javašluk situacija, da ne znaš ko pije, ko plaća. I mene je počelo da zanima – a kako bi to moglo da se reši? Zapravo, kao svaki prirodnjak, meni je bilo ono: daj mi problem da vidim kako se rešava. I sad, bilo mi je cool – koji je tu use case u suštini, danas kad bismo koristili današnji vokabular? I ja sam skapirao: pa čekaj, a zamisli da mi napravimo jednaka pravila koja se primenjuju na sve i gde ti imaš, kao u programskom jeziku, if-then, i onda ti ubaciš činjenicu i on ti izbaci pravilo i to važi za sve ljude. Kako bi to bilo wow!

STUDIRAJUĆI PRAVO

Mislim, dečko otkrio Ameriku. I tako sam shvatio, mi se sviđa pravo, tako da je moj ceo pristup bio... Kao klinac sam, jer je to opet bilo takvo vreme, bilo tu jako mnogo nevladinih organizacija, raznim društvenim radom sam se jako mlad bavio i shvatio sam da je iza svega osnovno pitanje upravo to – da li si napravio jednaka pravila za sve. Da imaš, kao u sportu, znaš... Ja sam ti to tih godina objašnjavao da je Đoković, kad je krenuo da se pojavljuje kao neko ko je interesantan, bio ono što Ameri zovu “underdog”. On ti je bio iz pogrešne nacije, u pogrešno vreme, sa pogrešnim talentima, gde je ugrožavao ljude koji su na papiru bili “oni pravi”, iz “prave” nacije, baš oni koji treba da su tu. I sad zamisli da tu postoji linijski sudija koji bi – koji su nekada i sudili protiv njega – ali koji bi svaki put sudio protiv njega. I koji na kraju dana, kad Đoković igra bolje, suprotna strana izvadi pištolj i upuca ga. To ti je razlika kad imaš jednaka pravila koja se primenjuju i kad ih nemaš. Na kraju dana, odakle god da si, imaš šansu da pobediš na tržištu. I onda shvatiš koliko je to bitno i koliko je bitno pogotovo za jedno društvo koje tek ulazi u neku demokratiju i slobodno tržište. Koliko je bitno za preduzetništvo, koliko je bitno za kreativnost, inovativnost, za šta god hoćeš.

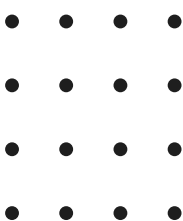
Tako da, ja kad sam to skapirao i kad sam shvatio koliko je to velika uloga, da si ti u suštini čuvar, a da sve mora da se svodi na logiku... Jer onog trenutka kad prestane da bude logično, gubi kredibilitet. Mislim da su zato ljudi kod nas imali takav odijum prema pravnicima i celoj nauci tokom socijalizma. Zato što, kad uzmeš da čitaš odluke – nažalost, toga ima i danas puno – pola toga ti nije jasno. Vidiš ono što bi na engleskom rekli “gibberish”, da čitaš nerazumne stvari koje se ne poklapaju. Znaš, dokle god jedan logički silogizam sledi tup, tup, tup – ljudi onda krenu da ga poštuju. E sad, zašto ti to sve kažem... Ja pojma nisam imao da najčešće i prirodnjaci idu na pravo. Tek kad sam otišao u Ameriku, shvatio sam da su tamo na studijama, pogotovo što je kod njih pravo postdiplomska škola, to sve ljudi koji su na osnovnim studijama mislili na biologiju, fiziku, matematiku. Retko koji je društvenjak u klasičnom smislu te reči. Tako da sam tek tu shvatio da je to čista logika. I onog trenutka kad prestane da bude – onda imaš stanje koje mnogo ljudi kod nas doživljava na dnevnoj osnovi, u celoj regiji.

KVALITET OBRAZOVANJA

KVALITET OBRAZOVANJA

Ivan Minić: Napravićemo most prema Americi, ali preduslov za Ameriku jeste bio da ta tvoja odluka da budeš pravnik rezultira time da si upisao Pravni fakultet. Često sam ja to pominjao ovde... Da, da, moj ujak je, pored drugih stvari, u jednom periodu studirao i prava. I tu su bile neke užasno debele knjige koje su meni, tada sa 13-14 godina, bile besekrajno dosadne. A i njemu, samo malo više. Isto tako, nekako, bez obzira na to što mi je pravo interesantno i super zanimljivo i volim da slušam, volim da gledam – ideja o studiranju prava mi je delovala kao jedna užasno naporna, dosadna, beskorisna stvar. U smislu da učiš gomilu stvari koje ti nikada neće trebati, jer će ti možda mali deo ponečega trebati negde. Ajde mi iz prve ruke opiši kako je to bilo tada kada si ti studirao. Koliko je bilo teško i upisati i biti među boljim studentima? A drugo, koliko je to zapravo imalo neku vrednost za tebe, a koliko je samo bilo ispunjavanje forme?

Bogdan Gecić: Čekaj, sad si me pitao gomilu stvari, ajde da strukturiram... Gledaj, ajde da krenemo od onog najlakšeg. Ja ne volim kad ljudi pljuju stvari koje nisu prošli – ne konstruktivno kritikuju – jer to je kod nas baš česta osobina. Tako da ja, iako to nije popularno među mojim kolegama to što pričam, dajem sebi kredibilitet kao neko ko je imao izuzetno visok prosek i bio među par najboljih studenata u generaciji, da pričam to s kredibilitetom. Sve to što si rekao, nažalost, je dobrim delom tačno. Sistem studiranja ni tada nije imao smisla. Ja mislim da ga nema ni danas, iako danas nema smisla možda iz nekih drugih razloga. Jer su se u međuvremenu, ajde što se desio internet, što su se desili pretraživači, Wikipedia, što se desio i AI i veštačka inteligencija... Prosto, taj način učenja enciklopedijski – da ti pokušaš da budeš hodajuća Wikipedia, a nemaš drugi sistem za proveru referenci – potpuno je prevaziđen. Mislim, on jeste bio nekada davno, ajde da kažemo 1800-ih, 1900-ih, u Evropi dominantan način učenja, ali sada je potpuno prevaziđen. Neću da zvučim kao Kočić, ali činjenica je... Bilo je to i pre 20 godina, a i malo više. Pa i tad je to bilo prevaziđeno i nije imalo preterano smisla.

KVALITET OBRAZOVANJA

Ja sam to objašnjavao... Da, da, sad da li je bilo korisno... Ajde ovako da ti kažem – sad zamisli da ideš, ne znam, ajde, streljane nisu više popularne kod nas zbog nekih upitnih događanja, ali da kažemo da imaš metu. Sad ti odeš i treba da pucaš. Imaš 13.000 metaka. Odvališ tih 13.000 metaka – pa naravno da ćeš da ubodeš i metu. Tako ti je, recimo, obrazovanje na Pravnom bilo u to vreme. Sad, po Bolonji, mislim da je dosta drugačije, da se tih 13.000 metaka malo razredilo, pa bar nemaš više taj efekat. Ali tad je bilo tako. Daću primer – mi smo iz ustavnog prava učili cikluse mongolskih ustavnosti za vreme komunizma. To je vitalna informacija za tvoju sutrašnjicu. Pričamo, to je 2005. godina, znači Berlinski zid je pao odavno, mislim i tako. Tako da, to je tih 13.000 metaka. Mi smo čak bili dokoni pa smo uzeli i izbrojali koliko je ono vreme, zavisno od smera, trebalo da diplomiraš u smislu broja strana. Ja se sećam da je na mom smeru – ja sam bolid, uzeo sam jer me je zanimalo – smer koji je tada bio toliko nepopularan da nas je bilo svega 13 na njemu, a to je bio privredni smer. I nama je za diplomu trebalo, ja mislim, ako se još uvek dobro sećam, 14.700 strana. E sad, računaj da to pročitaš jednom.

Ako ideš na dobru ocenu, verovatno treba bar tri puta da pročitaš. Znači, to je 50.000 strana da bi došao do diplome. Tako da, da, ti dođeš do saznanja koja imaju upotrebnu vrednost, ali trošak tog učenja je, po meni, preveliki. Ti možeš mnogo produktivnije i efikasnije da postigneš isti rezultat. I ajde, to je Bolonja donekle uradila – naš program tadašnji su u suštini rasturili na dva, pa ti je ono što je tada bilo kao sedmogodišnja diploma sada osnovne studije plus master. A nas su zakonski izjednačili kao da imamo master. Mislim, ja to niko od nas iz tih generacija ni ne piše. Ali, znaš, mnogo toga je tu trebalo promeniti. Mene je čak i zanimalo, pa sam uzeo da proverim upravo to – koji je bio podsticaj profesorima da pišu tolike knjige? E sad, ovo nisam nikada do kraja proverio, ali nekako mi “drži vodu”. U komunizmu, i kod Sovjeta i kod nas, posle ‘45, intelektualna svojina je imala drugačiji status. Zato što je ona, po svojoj koncepciji, opet bila kapitalistička tvorevina. To ti je, recimo, razlog zašto ne možeš da navedeš, pored svih sovjetskih fantastičnih uspeha, tri nosioca nekog patenta.

KVALITET OBRAZOVANJA

Zato što je intelektualna svojina u svojoj biti individualistička – ti nagrađuješ kreativnost pojedinca. A to ne može da se kolektivizuje ako smo svi, Bože, jednaki i svi su se rodili jednaki i svi ćemo imati jednake rezultate i sve te divne priče. E, onda, kad su knjige bile u pitanju, postavilo se pitanje – pa dobro, a kako će autor da naplaćuje? I onda je ustanovljeno da se knjige, barem tokom komunističkog perioda, naplaćuju po takozvanom autorskom tabaku. Autorski tabak je bio način obračuna koliko ćeš dobiti autorske naknade za svoju knjigu po broju strana. E sad, ako uzmeš u obzir da je profesor na Beogradskom univerzitetu de facto imao – pogotovo redovni – monopol unutar tržišta svog predmeta, a i danas unutar ovog tržišta, način na koji se objavljuju udžbenici funkcioniše tako da te tvoji pretpostavljeni stavljaju kao autora udžbenika kada si mlađi naučni saradnik, docent i slično, onda dođeš do toga da je profesor držao monopol. A način da dobije više para bio je da napiše što više strana. Knjige će se u svakom slučaju kupiti, a uz to si dobio i efekat “velikog znanja”. Jer se tvoje znanje nije ogledalo u kvalitetu i praktičnosti tvog saveta, nego u tome koliko si mogao veliku knjigu da napišeš.

Ivan Minić: Koliko kilograma ima tvoje znanje.

Bogdan Gecić: I ja se sećam tog perioda, tada su se nama profesori na fakultetu stvarno hvalili time koliki su im udžbenici. To je bilo nešto posebno. Mislim, gledaj, ajde da prebacimo to na kodiranje, prirodno-naučni jezik. To bi bilo isto kao kada bi ti se neko hvalio koliko ima linija koda umesto da kaže šta mu taj kod zapravo radi. Mislim, normalno, svi bi bili u fazonu – “Daj, bre, nemoj da pišeš uzalud”. Ne znam da li ti to smeta, nisi mi rekao. Ali, znaš... I to je opet specifikum našeg pravnog obrazovanja, i to si više-manje imao kroz celu istočnu Evropu. Sad se to polako gasi, mislim da su Poljaci otišli najdalje. Ali oni su, u svakom slučaju, od svih bivših zemalja komunističkog bloka otišli najdalje, pa i tu. Ali načelno, nije bilo sjajno ni tada, a nisam siguran ni koliko je sjajno sada, da budem iskren.

Ivan Minić: Ono što uvek volim da pitam ljude, jer mislim da je važno ostaviti neku vrstu traga – da li je bilo nekih ljudi koji su ti bili posebno interesantni, posebno korisni? Nekih predmeta koji su, u moru tog nečega što moraš da prođeš da bi dobio diplomu sa kojom dalje možeš da radiš, bili zanimljivi? Da li je bilo nečega što ti je bilo interesantno?

KVALITET OBRAZOVANJA

Bogdan Gecić: E, vidiš, tu sam... Mnogo stvari si me pitao, pa sam zaboravio. E sad, zašto sam ja, kako sam uopšte prihvatio? Ja sam stvarno to doživljavao kao torturu – to koliko strana, koliko dana do ispita... Meni je, i sad, zvučće možda čudno, ali moj mozak uvek funkcioniše na duge staze. I meni je bukvalno, od onog trenutka kad sam se negde u četvrtom gimnazije opredelio za koji fakultet hoću, ideja uvek bila da idem na postdiplomske studije. Naravno, nikad nisam maštao da ću ići na Harvard – da, za to treba da nisi normalan! Doći ćemo na to zašto to kažem. Ali sam uvek maštao da hoću da probam da upišem neke kompetitivne postdiplomske studije. Znao sam da ti gledaju prosek, tako da sam znao da mi je prosek osnovna stvar i da tu prosto nemam kud. I onda sam, kao dobar vojnik, na jednu ogromnu količinu upornosti zapravo u tome istrajavao. Lagao bih kad bih rekao da sam ikad u tome uživao, zato što, mislim, sve ovo što sam rekao sam mislio i tada, sa razlikom što, kad si toliko mlad, tvoja vizura sveta i, pa, i samopouzdanje je mnogo drugačije nego... i valjda učimo ceo život. Znaš, nadam se da ću i za dve godine biti drugačiji nego danas. Ali, apropo toga, tako da, prvo, znaš, u tom smislu je jako teško. Psihološki je meni lično, recimo, iscrpljujuće. Baš iscrpljujuće. Znaš, i to onda kompenzuješ raznim forama, da uveče obavezno negde izađeš, da odeš na neki trening, da nešto uradiš, zato što suštinski se ti zatvoriš na 8-9 sati i imaš kvotu koju moraš da uradiš taj dan. I to je to.

Mislim, kao nekad, ne znam, dijeta. Znači, poprilično onako zahteva vojničku disciplinu. Znam ljude koji su imali tu tendenciju da im je lako bilo da pamte informacije, njima je to bilo uživanje. I oni su jako lako prolazili kroz taj fakultet, ali to su ti stvarno retke vrste inteligencija koje imaju tako nešto prirodno.

Ivan Minić: I obično ne završe na pravnom.

Bogdan Gecić: Tako je. I kad završe na pravnom... Znaš kako, oni su pamtili tih... prekineš u rečenici, on mora da krene ponovo. I tako razne neke fore.

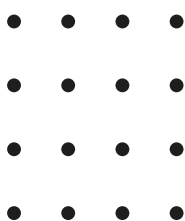
UTICAJI TOKOM STUDIJA

E sad, ono što sam radio i što je bila prečica koju sam ja našao, jeste da idem kod takozvanih bolida. Ideš kod teških profesora koji su važili za ludake. A šta je ludak? Ludak je onaj koji te pita zašto. To se, naravno, u to vreme na osnovnim studijama smatralo ludakom, i meni su oni bili super. Zašto? Pravim ti prelaz na ove osobe, ljude koji su mi ostali upečatljivi. I tako da sam često išao kod raznih tih na lošem glasu, jer to mi je bila milina. Znaš, mislim, i to su mi bili najbolji ispiti.

UTICAJI

Jedan od njih je bio Taboroši. On je jedan biser od uma. Čovek je preminuo i mi smo nakon njegove smrti, u dogovoru sa porodicom i naslednicima na katedri, njegovim intelektualnim, naučnim naslednicima, dogovorili da... I to je prvi put, koliko mi znamo, da je od barem Drugog svetskog rata naovamo neki alumni osnovao, odnosno alumnista osnovao stipendiju posthumno u ime profesora, da je dodeljujemo studentima koji se bave naučnom oblasti koju je on proučavao. A Taboroši je bio genijalac koji ti se bavio nečim što se zvalo pravo privrednih sistema. On ga je tako nazvao, znači, izmislio je i to. To se danas zove ekonomsko pravo. A suštinski je to bio kao jedan opšti uvod u pravnu regulativu ekonomije. I nas je, mislim, vrhunski oblikovao. On je nama, pošto nam je bio toliko mali smer, i to su suštinski bile kao vežbe sednice, jer nas dođe 13. I onda je sve bila živa diskusija, znači, potpuno drugi način predavanja nego inače. Jer, naravno, pošto su tada jako... A i mislim da je danas, nego ima manje dece, ali u to vreme je još uvek bila politika da su oni primali strašno mnogo studenata. Nas je bilo 1800 u prvoj godini i onda imaš te jezive priče, kao: "Pogledajte levo i desno, pa svaki peti će samo ući u drugu godinu", i tako neke, onako...

Mislim, užas. I to pričaju profesori bez ikakve sramote, kad ne shvataju da bi etički to trebalo da bude potpuno neupitno i neprihvatljivo. Što si ih onda primio u tu prvu godinu i što si im uzeo pare za studiranje? Mi smo tada imali pola studenata koji su bili samofinansirajući. Ja sam bio budžetlija, ja sam super uradio prijemni, ali većinom... Znači, tebi je svaki drugi od tih pet kojima oni prete čovek koji je platio da dođe tu. Pa čekaj, ako tebi platim za neku uslugu, usluga je da te nešto naučim. To je kao da ti ja naplatim za spor, i onda ti izgubiš spor, a ja se još hvalim time. I unapred objašnjavam da će samo jedan od pet koji dođe kod mene zapravo da spor dobije, a ova četvorica će da izgube. Ali to je bilo skroz okej da se priča pred auditorijumima od 800 ljudi. E sad, u odnosu na taj kontekst, nas je bilo 13. I onda to 13 je jedna jako intimna atmosfera. Tad je bio onaj "Alhemičar", nesretno popularna knjiga, i nama je Taboroši došao i rekao: "Vi ovu moju knjigu, hoću tako da čitate. I da mi kažete šta mislite." Znači, to je, recimo, 2005. godina. Njegove fusnote u to vreme i uopšte sve reference u knjizi su ti bile iz 2003. i 2004, sa originalnih engleskih izvora ili bilo kojih izvora. Čovek, kako ti kažem, ja ne znam kako to izgleda danas, neću da grešim dušu, ali u to vreme svi ostali su imali reference stare po deset godina.

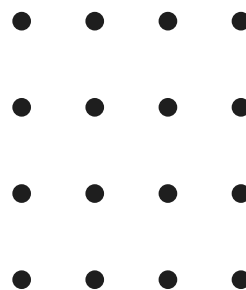

UTICAJI

Ali bilo kako, čovek je bio preteča svega. I on nije samo radio, znaš, puki popis toga šta postoji, nego je on vrlo jasno, barem ako nije iznosio svoje stavove, terao te da misliš tako što bi postavljao stvari u kontekst pitanja. Šta vi mislite? Je li ova regulativa dobra? Zašto jeste? Zašto nije? Kako je moglo drugačije? Šta postizemo time? U ekonomskoj politici, ako imamo ciljeve koji se međusobno isključuju, pa kako onda treba da napravimo normu? Mislim, daću ti jako glup primer, ali cela ta škola misli došla je do toga da se kazne prave u procentu. Zato što su zapravo shvatili da nije isto da nekoga ko ima 100 miliona evra prihoda kazniš milion i da malog preduzetnika kazniš milion. Mislim, znam, zvuči vrlo bazično, ali ako pričamo o tome da ti je pravo zapravo logika i programiranje, onda ćeš se složiti da su rešenja bila glupa ranije. Jer ti si sve propise, pogotovo u komunizmu, pa i za vreme Miloševića, imao vezane za fiksni iznos. I onda dođe hiperinflacija – kazna, laku noć, ti sve radiš, kršiš, plaćaš te kazne, šta ima veze. Mislim, tebi je privreda racionalni akter. Ako shvata da mu se više isplati da prekrši nego koliko će ga koštati, on će da prekrši i da dobije benefit od toga.

Ivan Minić: Mislim, i danas su česti ti slučajevi gde... Nama to često ne deluje logično, ali gde imaš neke velike igrače koji kažu: "Ok, kazna za ovo je 50 miliona, nema nikakvih problema, mi ćemo zaraditi 200 na tome i platićemo kaznu."

Bogdan Gecić: Gledaj, to ti je cela poenta – ekonomska analiza prava kao škola misli krenula je da govori: "Ok, ajde da pogledamo kolika je prosečna marža u industriji i ajde da ih destimulišemo tako što ćemo da im uzimamo iz marže." Znači, ako je marža oko 10%, onda ajde da stavimo da kazna može da bude do 10%. Jer šta je cela poenta? Dobar pravni sistem, kad je to jedan logički sistem, ne služi da bi se konstantno primenjivale sankcije. Ne postoji, znači, i te vulgarizacije države, monopol fizičke sile, bla, bla, bla... Pa nije. Razumeš, nismo mi fini i pristojni zato što se plašimo batina. Znači, ja sam to u Bostonu na mnogo načina video, jer su oni Nova Engleska, većinom protestantska oblast, i u smislu etike... Znači, padne sneg, naveje 2 metra za 2-3 sata. To se završi u 3-4 ujutru. Ti ustaneš, izađeš napolje u 7-8, već su skoro sva dvorišta očišćena. To čišćenje dvorišta se nije desilo zato što su sami sebe plašili sankcija, nego zato što misle da je to ispravno. Da nije red da ti dvorište bude prljavo. Znači, i to je opet nešto što te civilizovani pravni sistemi uče – 90-95% ljudi primenjuje norme zato što misli da je to ispravno.

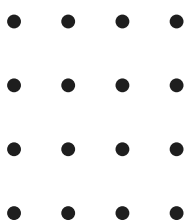

UTICAJI

Kazne i sankcije imaš za ovih 5%, a ne za celu populaciju. Ne postoji nijedan aparat prisile koji može celu populaciju da dovede u red dovoljno dugo. Mislim, to smo videli – pao je Berlinski zid, znači, ne može. Pre ili kasnije to pukne. Znači, poenta je da ljudi veruju u ta pravila. Ako ih praviš, praviš ih da odvratiš tu ekipicu koja radi računicu – cost-benefit: “Isplati li mi se da prevarim ili ne?” E, onda dizajniraš normu koja će upravo to da radi, koja nije napravljena da kazni. Ok, kad ga kazniš, moraš da ga kazniš da bi sačuvao doslednost sistema. Ali tvoj glavni cilj je da ga odvratiš. Znači, moraš da napraviš norme koje će da postižu odvratanje. To oni zovu deterrence. Mi to zovemo generalna prevencija, što je... Sama činjenica da nemamo jedan pojam nego da je tako skovan, govori ti koliko se uopšte fokusiramo na to u pravnoj teoriji u celoj regiji. Ali cilj ti je da tom kaznom od 10% privredu motivišeš da to ne radi, a ne da ih hvataš. Ok, uhvatiš ih zato što moraš da ih demotivišeš, ali cela poenta je da ih usmeriš u ponašanje. Dao sam ti jedan mali primer, a postoji čitava teorija o tome.

Ivan Minic: Ali to je, recimo, taj momenat gde sa jedne strane, i kroz priču i kroz primere i kroz aktuelnost same stvari, teraš studente da budu aktivni. S druge strane, onog trenutka kada postaviš pitanje “zašto?”, vidiš da li neko to zaista razume ili ne razume.

Bogdan Gecić: Gledaj, to je ista stvar, ali mislim da još jednu stranu nisam imao pojma tada kao student. Ja sam u srednjoj školi imao – i ne znam da li će žena, ako nas ikad bude čula, stvarno iskren pozdrav za nju – vrhunsku profesorku filozofije. I ne znam kako sam nabasao na to da je moj posao bio da spremim “Sokratovu odbranu”. I sad, pazi, mislim, to je škola misli od pre 2500 godina i više. I čitao sam i neke njegove druge stvari, ali hoću ti reći – na tome se moje doticanje Sokrata završilo sve dok nisam stigao u Ameriku. E, onda shvatiš da tamo svi pravni fakulteti koriste nešto što se zove sokratski metod u obuci mladih pravnika na studijama. Na svaku izjavu koju ja dam, ti me pitaš “zašto?”. Ili više neću imati šta da ti odgovorim, što znači da u osnovi neka moja premisa nije tačna, ili ti više nećeš imati šta da pitaš. I tako se treniraju mladi pravници na pravnim fakultetima. Znači, sokratski metod je osnova obuke. Razumeš? A ja sam ovde bežao kod ljudi, pod znacima navoda, koji su bili, pod znacima navoda, “ludaci”, zato što su pitali “zašto?”.

UTICAJI

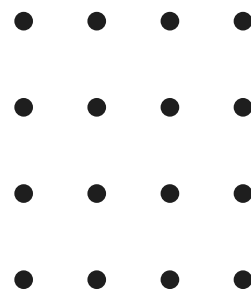
Ivan Minić: Kažu da i deca od treće do pete godine imaju običaj da pitaju zašto neograničen broj puta.

Bogdan Gecić: Imaju i kasnije. Moja ćerka ti danas ima običaj da mnogo zašto pita, pogotovo što sam ja tu uvek stimulisao. Gledaj, ima još jedan moment. Ajde, što si imao ceo taj... Pravni ti je tih godina, sad se to baš promenilo i to je sjajno. Ali negde ta generacija koja je upisivala ranih 2000-ih, kasnih 90-ih, to ti je još uvek bio fakultet, jedan od retkih državnih koje, kad nisi znao šta da upišeš, ti upišeš Pravo. I to je bila poprilična tuga. Drugo, ogromna razlika je bila između zapadnih pravnih fakulteta, pogotovo američkih i britanskih, i naših u kvalitetu prijemnog ispita. S čime ti filtriraš ljude koje primaš na taj fakultet? Znači, kod Amerikanaca prijemni ti je test iz logike. Ponovo, test iz logike. Test inteligencije. Na Pravnom i dan-danas testiraju se dve stvari: srpski jezik, zajedno sa književnošću, i istorija. Gde, okej, ti u srpskom jeziku imaš kod analize književnih dela i kod gramatike neke, ajde da kažeš, tragove logike, kod gramatike više, ali kod istorije... Mislim, to je samo sposobnost reprodukcije gomile činjenica, nažalost, kako se ona uči, a pogotovo testira kod nas. Tako da ti je već sam prijemni upitno kako filtrira kandidate za ulazak na pravne fakultete.

I to ti je opet isto u celoj bivšoj SFRJ. Ovo sve što pričamo, ne treba Beogradski tu nešto sada diskriminisati. On je čak bio najkvalitetniji unutar tog ekosistema SFRJ pravnih fakulteta. Svi su bili isti. I više-manje ono što mi vidimo danas i u poslu jeste da su i dan-danas, više-manje, nažalost, isti. Tu se nisu desile velike promene. Ima pomeranja, ali u odnosu na ono što su realne potrebe društva i privrede, to je presporo.

Ivan Minić: Je li bilo još nekih interesantnih ljudi i događaja tokom studija koji su te na neki način, da kažemo, definisali, opredelili dalje?

Bogdan Gecić: Pa gledajte, Taboroši je definitivno bio jedan od tih, ali to je i zbog materije kojom se bavim. Mene je materija oduševila. A znaš, na svakoj godini smo mi imali po nekog egzotičnog profesora. Druga stvar, na Pravnom postoji ta tradicija da se profesori vrlo često pojave u javnom životu. Pa ne znam, u mojoj generaciji to su bili i Kosta Čavoški, i Labus, i Oliver Antić. Znači, imao si svih političkih dijapazona i oni su svi vrlo aktivno učestvovali. Bilo ti je vreme i velikih promena. Mi smo 2006. doneli novi Ustav, pa je to bila ogromna tema. Pre toga su ti Evropljani pokušali da donesu Ustav Evropske unije, da naprave jednu državu.

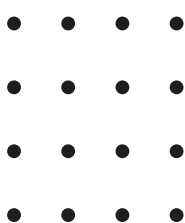
UTICAJI

Ako si bio pravnik koji se stvarno ložio na to što studira, bilo je mase toga i imao si razne... Meni je, recimo, profesor ustavnog prava posle bio naš ustavni sudija. Znači, imao si puno prilike da sa raznim diskutuješ i pričaš. I u tom smislu je bio jako zanimljiv period. Mislim da je... Ma da gledaj, u suštini, Pravno je uvek zanimljiv period, zato što pravo prati život. Kako je život jedna neograničena količina kreativne i inovativnosti, i kako ljudi u jedinici vremena mogu toliko stvari da izmisle u društvenim odnosima, ti stalno kaskaš. Znači, nemoguće je, ne postoji pravni sistem koji ide ispred društvenih okolnosti. Ti si uvek taj koji ide od pozadi i pokušava nešto što se pojavilo da shvatiš, kako sad njega treba regulisati, da li ga treba regulisati i u kojoj meri. Tako da je uvek zabavno. Meni je taj deo na Pravnom bio super. Ali mi se zapravo dopadala strašno i nauka. Imali smo prve godine super profesora na Uvodu u pravo, to ti je pravna teorija, koji je bio isto jedan dosta pametan čovek. Često su ti pametni ljudi bili malo skrajnuti. Imao sam divnu... Sećam se, kad smo tek krenuli na faks, ja sam se uvek tražio i onda sam na kolokvijumu iz Opšte pravne istorije, predmeta koji se bavi baš, kako mu ime kaže, mislim da sam dobio jedan ili dva.

Tako nešto. I asistentkinja, koja nam je tada držala vežbe, jako je bila nežna prema meni, nije rekla ime naglas. Rekla je: "Ova osoba jako lepo razmišlja, ima divne zaključke, samo bi trebalo malo da sedne da uči." I onda me odvojila sa strane i rekla: "Ja ne znam šta ti radiš, ja sve što da pitam, da, zašto pitanja, ti umeš da mi odgovoriš, mogao bi da imaš desetke, ajde malo sedi i radi." I kako ti kažem, danas sam joj mnogo zahvalan, zato što u tim godinama, bar ja, a i puno ljudi koje sam upoznao, prolazilo je kroz te krize identiteta. To je malo povezano, znaš, pubertet i adolescencija. I to je bila prava osoba koja je rekla: "Pa ti imaš sve uslove da budeš super student, daj bre, drmni se." Tako mi je učinila ogromnu uslugu. I mogu ti sada svaku godinu da izdvojim. Taboroši je samo, kažem, ostao najmarkantniji zato što smo se kliknuli na oblasti studija koje su nam bile zanimljive.

RAZVOJ POSLOVNOG PRAVA

Ivan Minić: Posebno interesantno čini mi se i to da je u periodu tvog i mog odrastanja sistem bio takav da poslovno pravo suštinski nije postojalo. Jer nije bilo potrebe za njim. Preduzeća su bila društvena, ono što je postojalo bile su možda male zanatske radnje ili nešto slično. Ali u suštini, sve ono što, da kažem, postoji danas u oblasti poslovnog prava, koja je možda i najlukrativnija oblast ako se opredeliš za pravo, kod nas je negde počelo da nastaje 90-ih, ali realno je nastalo posle 2000. u tom celom procesu. Tako da si ti ne baš bukvalno rastao zajedno sa tim, ali i da.

POSLOVNO PRAVO

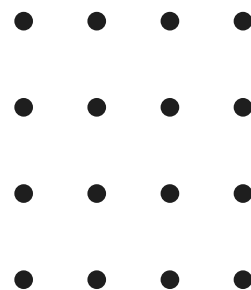
Bogdan Gecić: Tačno, tačno. Pa gledaj, mi nismo imali... Tebi je prvi zakon o preduzećima kod nas, koji je poznavao klasičnu privatnu svojinu, donet 1996. Prvi zakon o privrednim društvima tek 2000, 2003. Tako da smo... Upravo to. Znaš, ja kad sam bio na faksu, mi smo još uvek imali, srećom je bar bila opcija na društvenu svojinu, na prvoj godini, koja te odluči na... Ili u drugoj. Ali u svakom slučaju, to je bilo deo stvarnog prava. To su ti svojinska prava, ajde da se tako približim na običan jezik. Mislim, društvena svojina... Ja sam iz radoznalosti to čitao. Ja to nikad nisam razumeo. Znaš, jer je to koncept – ko je tu odgovoran? Niko mi nikad nije odgovorio. Znaš, dobijaš keš...

Ivan Minić: Svi, svi...

Bogdan Gecić: Ne, ne, kad se dobija keš, on se vrlo lako raspodeli i to je baš lepo, znaš. Ali onog trenutka kada odeš u ovu stranu dugovanja ili, ne daj bože, stečaja, tu niko nije odgovoran. To se kolektivizuje, onda je celo društvo odgovorno. Znaš, ceo koncept društvene svojine meni je bio potpuno...

Ivan Minić: Super.

Bogdan Gecić: Jeste, top. Pa objašnjava puno stvari kako je kod nas funkcionisalo, znaš. Tako da nismo... Mi smo tada tek krenuli, imali smo par predmeta koji su se bavili privrednim pravom. Baš, baš par. Ja sam zato išao na privredni smer, da tu bude toga više. Paradoksalno, što ja tada nisam znao... Isto sam mislio baš to što si ti rekao, kao ovo je novo, mi smo ti isto svi bili u fazonu – ko se time bavi? Bili smo kao naša IT industrija pre jedno šest, sedam godina. Znaš, to je sada u jednom bumu, kreću privatizacije, svi se sad na to nešto lože, niko to ne zna, to je mnogo kul, to je mnogo novo i slično. I taj deo je ceo tačan. E sad, onaj deo koji mi nismo znali, a koji smo nažalost izgubili u odnosu na SFRJ, jeste upravo to – ti nisi iznutra u SFRJ imao privatnu svojinu, nisi imao preduzetništvo i nisi imao klasične kompanije. I tu si strašno gubio zato što si zapravo imao dosta statične društvene odnose. Privatna svojina je kao plastelin, ona je užasno kreativna. Ona omogućava da ja mogu s tobom da izdam obveznice koje ćemo onda da prepakujemo u neki digitalni koin i njega da iskoristimo kao zalogu, da dobijemo pare na nekom trećem mestu, da uđemo u šesti biznis. To sve sa društvenom svojinom nije bilo moguće.

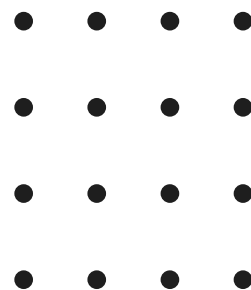

POSLOVNO PRAVO

Ali je SFRJ bila jako zanimljiva zemlja u smislu spoljne trgovine. I imala je izuzetno napredne pravne, ajde da kažemo, odnose i uopšte praksu u spoljnoj trgovini. Jer su ti naše velike korporacije, koje su bile državne, kao što su Genex, Inex i slično, trgovala za vreme Hladnog rata sa celim svetom. Imao si razvoj intelektualne svojine, jer Jugoslavija je bila otvorena, kod nas su postojali brendovi. Prvi McDonald's u celoj istočnoj Evropi, odnosno iza Gvozdene zavese, bio je na Slaviji. Tako je, znaš. Taj žig je neko trebao da zaštititi. A to su ti sve Genex, Inex, Voder. Više-manje, licence za sve velike brendove koje su išle ka Sovjetskom Savezu išle su preko SFRJ.

Ivan Minić: To je ono što smo istraživali prethodnog dana. Postoje one neke slike, mape, tekstovi o tome šta se sve proizvodilo. Kod nas suštinski ne postoji taj neki pravi, detaljni spisak koji objašnjava šta je sve i koje su to količine, pošto je u nekim slučajevima to bilo smešno, to je bilo samo, da kažemo, mazanje očiju. Ali proizvodilo se mnogo toga i to po celoj Jugoslaviji. I to su bile stvari na koje brendovi nisu imali problem da stave svoju oznaku, jer je to zaista bilo vrhunski.

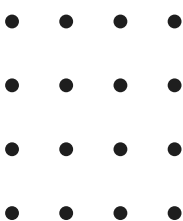
Bogdan Gecić: Pa tako je. I ne samo to, znaš, nego ono što je zanimljivo jeste što se to na pravnim fakultetima nije toliko proučavalo, nego su to bili ljudi koji su učili kroz praksu. I onda su ti, ne znam, u Kluzu, koji je izvezio, ako ja dobro pamtim, za Bosch, njihovi pravници pravili ugovore sa Nemcima o svemu – od franšize do licenciranja, do spoljne trgovine, prenosa, karga, čega god hoćeš. Znači, imao si jedno fantastično bogato iskustvo u privredi za spoljnu trgovinu. E, tu nam se desila jedna onako... Pa mislim, kao što su cele devedesete bile tragedija – taj diskontinuitet. E, ali iskreno, to treba... Ja ne volim dramu, ali to treba nazvati pravim imenom, to je stvarno bila tragedija. Ti si gradio, build-upovao nekih 45 godina super know-how. Okej, nikada nisi greškom institucionalizovao da on postoji na fakultetu, ali si imao ljude koji su mogli u struci da te uvode u to i da ti prenose znanje. To si sve izgubio. Kako si ga izgubio? Pod jedan, izgubio si ga zato što su ti se desile '92. sankcije. A drugo, izgubio si ga zato što je cela ta izolacija zemlje trajala predugo – trajala je deset godina. Deset godina je bilo taman dovoljno da svi ti ljudi koji su taj know-how imali, kad su došle 2000-te, budu u svojim pedesetim ili čak šezdesetim i da budu pred penzijom, u preduzećima koja su do tada propala.

POSLOVNO PRAVO

Mi smo svi slušali kad je bio kovid o supply chains i šta se dešava kad se preseku. E sad, zamisli šta se desi kad si ti bio 30 godina nekome u Nemačkoj dobavljač i onda te '92. neko iseče i iseče te na narednih 8 godina. Ti više nikad nećeš se vratiti na mesto koje si bio. Zamenili su te, pronašli su drugog dobavljača i idu dalje. Tako da si ti, em bio izolovan deset godina, em su ti ljudi koji su imali know-how ostarili, em su te firme u kojima su oni sedeli propale i mi smo zapravo u znanju fantastično izgubili. Jer jedna od oblasti koje mi radimo u kancelariji je evropsko pravo. I sad imaš te čuvene, mi smo svi, nažalost, odrasli sa pričom o SSP-ovima, sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju. Zašto kažem “nažalost odrasli”? Oni su trebali da traju 3-4 godine i da mi uđemo u Evropsku uniju, a ne da odrastemo s tim. Naše priče o tome traju 20 godina, kao i priče u Turskoj. Ali ono što jako malo ljudi zna je da je SFRJ imala svoj sporazum koji je bio potpisan 1980. Kad znaš da čitaš, to je daleko impresivniji dokument. Samo u smislu tehnike i znanja, nego ovo što je potpisano bilo kasnije svuda u regiji. Tako da se baš desio veliki gubitak. Pravni fakultet to nije preterano osetio, na njega se to nije reflektovalo na bilo koji način. Na ono što sam rekao, to znanje nije bilo institucionalizovano. Ali daću ti još jedan primer. Tebi je SFRJ bila osnivač GATT-a. GATT je jako bitan, to je preteča današnje Svetske trgovinske organizacije, čiji mi još uvek nismo ni članica.

Ti od toga da si bio osnivač, znači da si predvodio u toj oblasti prava u praksi – to ti je bilo tadašnji SIV, spoljna trgovina i ministarstvo inostranih poslova koje se zvalo SIP – došao si na to da danas ti nemaš ni jedan celoviti udžbenik, kamoli ozbiljan predmet na tu temu. E sad, da ne zvuči da lamentiram, nego hoću da ti kažem – mi smo svi jako mala tržišta na ovom danas, kako ga zovu, Zapadnom Balkanu. Ti si izvozno orijentisan, ti ne možeš da ne budeš izvozno orijentisan, jer prosto si premalo tržište za sopstvene potrebe. Nisi ti Kina, ti moraš da tražiš gde ćeš da izvoziš. Znači, ti si jako zavisn, i s druge strane, mnogo toga ti fali kad praviš međuproizvod, trebaju ti inputi koje uvoziš. Znači, ti si potpuno uvezan sa svetom, što bi značilo da bi tebi međunarodno, privredno i trgovinsko pravo trebalo da bude okosnica onoga što ti učiš svakoga ko uđe na fakultet. Mi imamo jedan i po predmet. I to poslednje što sam gledao su opcioni. Tako da, tu su se čudne stvari dešavale. Mi smo 2000-ih bili jako okrenuti ka unutra, gde su krenule privatizacije i bila ta renesansa, zovimo je domaćeg privrednog prava. Ali ova međunarodna komponenta – ta renesansa se još uvek nije ni desila, nažalost. A to nam strašno treba. Gledaj, mislim, i ovo sad, hvala Bogu, privreda u celoj regiji je u mnogo boljoj poziciji nego što je bila pre 15 godina.

HARVARD

Sa svim kašljucanjima, sa svim što se događa, i ti sad imaš naše domaće biznise, pogotovo IT biznise, ali i druge, velike lance snabdevanja i tako dalje, da ne idem previše u detalje, koji hoće da izlaze u druge jurisdikcije. Ti jedva da možeš da nađeš par kancelarija i još manje obučениh pravnika koji znaju kako to da rade. Znaš, ja to ne pričam kao sad mi smo super zbog toga, nego hoću da ti kažem da generalno obrazovanje ne prati potrebe privrede. Isto ti je sa jezikom. Kod nas klinci imaju, ja mislim, jedan semestar stručnog engleskog. A znaš kako smo pričali – male privrede, male ekonomije, znači sve radiš sa inostranstvom, ti moraš jedan od glavna tri velika jezika trgovine da daješ klincima. Nije lepo da ih zovem klinci, jer su to zapravo često mladi, vrlo pametniji ljudi od nas, ali da im daješ od prvog semestra pa do kraja studija. Svih osam semestara. Pogotovo, znaš, dolaze prepametna deca iz sredina koje nisu mogle finansijski da im omoguće da uče jezike. Pa cela poenta tih državnih studija o kojima pričamo, koliko će sada da se pokriva za studenta i slično, treba da bude da oni dobiju neko znanje koje će im omogućiti da imaju dobru tržišnu cenu. To se sve ne dešava ili se dešava jako malo.

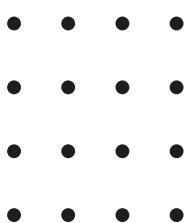
Ivan Minić: Ne dešava se dovoljno, svakako.

Bogdan Gecić: Tako je.

SAN O HARVARDU POSTAJE JAVA

Ivan Minić: Ti završavaš fakultet i treba sad nešto da počneš da radiš u životu. Dobro. Situacija jeste super zanimljiva, svašta se dešava. Kako ti razmišljaš o svemu tome? Šta su tvoji planovi za dalje?

Bogdan Gecić: Pa gledaj, ja sam hteo neki master, to sam imao u glavi. Imao sam stvarno dobar prosek. U međuvremenu, meni je majka otišla u penziju, gurali su ih brzinski u te penzije i slično. Dobila je neku otpremninu. Ja sam od nje dobio opciju, kao: "Gde ćeš, sine, dati mamine pare, pa šta će biti s tim?" Ja sam uzeo da platim sebi engleski, da završim Cambridge Proficiency, da dobijem onaj C2. Tako da mi je to bila logika – da mi, ovo što smo pričali o jeziku, treba jak engleski i da mi treba potvrda da sam to završio. I iskreno ti kažem, danas kad gledam, bože, bio sam onako jedan zanimljiv klinac, da mi je to bila logika sa 21. Umesto da kupim neki auto ili nešto, što bi ti bilo normalno za mladog čoveka, koji razmišlja o nekim drugim stvarima, ja sam hteo da dobijem taj papir. Mislim, nije samo bio papir. Objektivno, taj Cambridge je odlično iskustvo da dođeš do tog nivoa znanja. Ali, tako sam ja skupio neke razne svoje puzzle. I razmišljao sam o opcijama. I imao sam sreću da me čak dvoje profesora pitalo da li bih tada ostao na fakultetu. Na opšte zaprepašćenje mojih roditelja, ja sam to odbio i time sam ispao crni sin koji nije normalan, zašto bih, na na na. S druge strane, moji nisu imali pravnički background, što smo utvrdili. I ja stvarno nisam imao nikoga ko je meni mogao da napravi neki ulaz za posao.

HARVARD

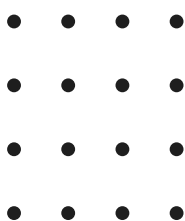
Tako da sam ja išao logikom: “Ok, da vidimo šta ima na tržištu.” I krenuo sam da gledam i u to vreme je upravo bio taj prvi talas kancelarija koje su nastale da rade privredu. I tako sam startovao. I u suštini, u to vreme je bilo svega par kancelarija koje su radile privredno pravo, a jedna od njih je tih godina bila stvarno najzanimljivija u smislu koliko je bila kreativna i koliko su imali pristup ovome kao da je nešto potpuno novo što se dešava jednom u sto godina. Što jeste za našu situaciju bilo tačno. Jer, mislim, prelazak sa komunizma na kapitalizam, valjda, Bože zdravlja, desiće se samo jednom u sto godina u našem slučaju. Nadam se da smo ispucali taj kredit. I jako su bili kul, jako je sve bilo kreativno. Jednostavno, takvo vreme i takva je bila tadašnja ekipa koja je sve to vodila. I meni je to bilo super zanimljivo. Tako sam imao i sreće da sam stekao dosta dobro iskustvo kad sam krenuo prvih, lupam, recimo, godinu i po dana. Ja sam iskoristio taj period da apliciram za taj master, što je bio dupli plan. Više sam išao disperzijom rizika, jer ono što sam rekao kad smo počinjali – treba da budeš ludak da očekuješ da ćeš negde biti primljen. Pogotovo na te američke mastere, američki masteri u Ivy League školama su ti u suštini dizajnirani i oni su ih i ranije, dok smo mi imali magistarsku diplomu, kod nas nostrifikovali kao magistarsku. Jer Amerikanci imaju ono što sam rekao ranije – postdiplomske studije zapravo. Znači, ne postoje osnovne studije.

Njima su postdiplomske devet semestara. Tako da, kada upišeš kod njih taj LLM na Ivy League školama, oni ti daju tri semestra, tj. trećinu onoga što je njihova celokupna diploma. I užasno su kompetitivni oko prijema. Znači, u proseku 4 do 5% aplikantata prime iz celog sveta. Tako da, zato sam rekao – treba da si stvarno nenormalan da veruješ da ćeš upasti. Ti možeš da se nadaš i trudiš, ali dalje od toga nije realno. I vidiš, u stvari sam se suočio sa tom situacijom. Dešavalo mi se to i pre, a pogotovo posle u životu – kad postaviš sebi neki cilj koji je san, nemaš nikakav plan za dan posle. Zato što san zvuči toliko neverovatno da tvoj mozak ne može ni da se drzne da ide dalje od toga.

Ivan Minić: Šta da planiram nešto što ionako neće da se desi?

Bogdan Gecić: Pa, ne samo to, nije da bih bio iskren da kažem da neće da se desi. Ja sam se strašno nadao da će da se desi i sanjao, ali prosto, znaš, vlažni snovi sad... Ko može da... Arogantno je da planiraš, zato što je to toliko veliki san. Arogantno je da planiraš.

Ivan Minić: Kao ono kad ekipe odu na takmičenje i kupe kartu u vreme četvrtfinala, pa prođu u četvrtfinale i nikom nije problem da doplati što će ostati još.

HARVARD

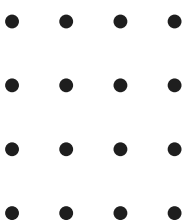
Bogdan Gecić: E, e, e, baš to. Znaš, i onda se nađeš u situaciji, si u fazonu – to mi se i desilo. Jer ja se sećam kad sam aplicirao za postdiplomske, prvo me primio ... Ja sam skupio sve pare što sam imao i target mi je bio da apliciram na deset fakulteta. Što je jako skupo, jer cela ta aplikacija uopšte nije jeftina stvar. I, ovaj, prvi koji su mi po redosledu odgovarali bio je Chicago i oni su me primili. To je bilo u januaru, a od septembra krećeš na školu u avgustu. Apliciranje se dešava u oktobru, novembru prethodne godine. Prvi me je primio Chicago, pa su me onda zvali iz Bruža, to je College of Europe ovde, oni imaju neke drugačije krugove. U međuvremenu, u martu većina glavnih američkih fakulteta odgovara. Dan-danas se sećam, kao juče da je bilo, 21. mart uveče. Ja zovem mog današnjeg kuma, tada najboljeg druga, koji je, po reklama, Ukrajinac, koji je u tom trenutku, recimo, živeo u Kopenhagenu. To je sad neka sedma priča. Da mu čestitam rođendan. Mi smo se ono pratili. I ja mu čestitam rođendan, a u to vreme je još uvek bilo da se to radilo preko Skype-a, pa sam morao da se nakačim na računar. I sad, ja njemu završim čestitanje rođendana i onda, kao ludak, hajde da proverim. Pao, znaš, svaki dan sam radio refresh bar jednom da vidim da li je stigao mejl. I ja otvaram i čitam. I sad, ja sam se psihološki čak spremio na to da budem u fazonu: “Dragi to i to, we regret to inform you...” Kad ja krećem da čitam ovu drugu rečenicu, vidim...

Ivan Minić: Kad će da me odbiju?

Bogdan Gecić: Znaš, e, i tu je bio, eureka, kratak spoj. Jer me je tad primio Harvard. E sad, posle toga sam bio primljen na Kolumbiju i na još par škola, ali više-manje u mojoj glavi se to završilo, znaš. To je bio, eto, taj mart mesec. I ništa, ja sam već u avgustu bio u Americi. Tako da – bez ikakvog plana za dalje.

ADVOKATSKA SCENA

Ivan Minić: Pre nego što se prebacimo na Harvard, hoću još malo da se zadržimo u tom zanimljivom vremenskom trenutku. To je vremenski trenutak u kome, po prvi put, imamo situaciju kakvu smo navikli da vidimo u američkim serijama, da firme imaju partnere, pa razne vrste, pa “named partner” je onaj čije ime, odnosno prezime, stoji na svemu tome. I po prvi put kod nas se dešava da postoje advokatske kancelarije gde ti znaš prezime, ali ne znaš koja je osoba. Pre toga, svi poznati advokati su advokati lično. Neki su javne ličnosti, neki nisu, ali uglavnom imaju zanimljivu biografiju. Ako su izgradili neku vrstu pozitivne reputacije, sigurno su bili vanredno kvalitetni ljudi, ali ti si ih znao zbog njih, zbog njihovih slučajeva. Nije postojala neka velika kancelarija i sport sistem kod toga. Nije postojao tim. Možda je i postojao, ali ti nikad nisi čuo za tim.

HARVARD

Bogdan Gecić: Dobro, a šta misliš? Tačno, apsolutno. A šta misliš, zašto je to bilo tako?

Ivan Minić: Zato što nije postojala potreba da se pravi društvo sa velikim brojem advokata koji hendluju kompleksne stvari. Meni se čini.

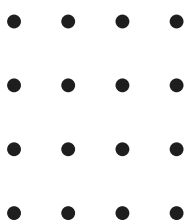
Bogdan Gecić: Da, odnosno, gledaj, ti si u komunizmu. Znači, ja mislim da si i tada, po današnjem vokabularu, imao in-house advokate. Sigurno si imao baš impresivne in-house timove u nekim Geneksima i Neksima i slično. Ali nisi imao advokatsku kancelariju, jer domaće tržište nije postojalo.

Ivan Minić: Pravna služba je bila.

Bogdan Gecić: Pravna služba, da. Znači, to je to, fancy naziv danas za pravnu službu je in-house. I sad, poenta je da advokatura, pošto nije bilo domaćeg tržišta, to je ono što smo pričali, nisi imao privatne kompanije, nisi imao privatnu svojinu. Cel taj pluralizam odnosa na domaćem tržištu nisi imao, nije ti trebao. Imao si par stvari. Imao si advokatske kancelarije u privredi koje rade intelektualnu svojinu. I to, verovao ili ne, postoji i dan-danas. Neki naslednici iz tog vremena i dalje rade fantastično impresivne stvari. To su ljudi koji na našem tržištu čak ni sa nama ne saobraćaju, žive u drugoj realnosti i pokrivaju sada po 20 zemalja. Oni su samo nastavili taj jugoslovenski voz.

Ivan Minić: Njihov posao tada je bio da naše patente štite na drugim tržištima.

Bogdan Gecić: I da, kada dođu strane, pogotovo zapadne kompanije, rade zaštitu njihovih prava u našoj zemlji i drugim zemljama. Isto je bilo i za žigove i slično. Ali ajde, oni su jedna vrlo specifična priča, pa da njih izolujemo. Ovo sve ostalo uopšte nisi imao. Zašto? Ono što je u SFRJ bilo potrebno i zašto su naši roditelji, pa i mi, odrasli sa ogromnim respektom prema krivičarima. Sećaš se ono što smo pričali ranije o odvracanju? Tebi je čak i u komunizmu jedini deo prava koji ti je trebao, trebalo ti je da krivična dela između fizičkih lica odvrćaš. Odnosno, da neko ne krene da roka ljude po ulici i da se ne dešavaju razne druge stvari. I da tu držiš neki red i da stvari funkcionišu. Tako da si ti imao, što je zanimljivo, za vreme SFRJ procvat krivičnog prava. U tom uskom domenu nisi imao privredne teme, nisi imao javne funkcionere i slično. Ali si kod običnih ljudi, kako mi pravници to zovemo fizička lica, imao procvat krivičnog prava. Pogotovo što je SFRJ kodifikovala krivično pravo na nivou cele zemlje. I onda si mogao, recimo, kao neki Guberina odavde da ideš u Zagreb, Split, da braniš nekoga i slično. Mi smo svi odrasli sa tim velikim imenima koja su bila bardovi advokature u krivici. Krivičari su ti bila ogromna imena i zapravo su najpametniji pravници, oni stvarno pametnjakovići, sve te godine išli u krivicu. Fila, Filota, njegov dom i slično.

HARVARD

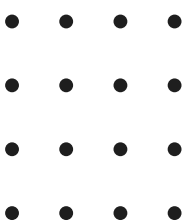
Ali zbog vrste slučajeve, ti radiš sa pojedincima, nema potrebe za tolikom obradom podataka i tolikim obimom posla. Pa da, koliko god da je složen slučaj, jedan pametnjaković i dva pomoćnika su bila dovoljni. Ali kad radiš sa kompanijom koja ima 5000 zaposlenih i 15-20 hiljada ugovora, koliko god da si pametan, bar do sada, videćemo šta će veštačka inteligencija da uradi, ali do sada ti je trebalo prosto više ljudi da isprocesuiraju te informacije. To ti se prvi put dešava 2000-ih. Nastankom privatne svojine, privatnih firmi i privatizacija, dolaziš u situaciju da ti sada treba masa ljudi da servisira neku kompaniju. Ne može jedan čovek. I tada ti prvi put nastaju kancelarije koje su veće. Upravo ovo što si rekao, ko je osnivač, uopšte nije pojedinac koga vidiš na svakom predmetu, jer je to fizički nemoguće, pošto dan ima 24 sata. I tada kreće ta nova vrsta advokature kod nas, koja na Zapadu postoji već bar 200 godina.

ODLAZAK NA HARVARD

Ivan Minić: Eto. Avgust, došlo je vreme da se ide u Ameriku.

Bogdan Gecić: I mnogo je kul. Sada kad se vratim kroz vreme, baš je bilo kul. Zato što sam zapravo bio preplašeno entuzijastičan, a nisam to hteo da pokažem. Jer zapravo nisam vladao situacijom. Ono, da nisam vladao situacijom, nisam znao gde mi je dupe, a gde mi je glava. Zato što uopšte nisam imao ideju gde idem. Znaš, svi imamo neke svoje predrasude.

Predrasude. Stvarno su predrasude oko toga kako izgleda, ne znam, Harvard, kako izgleda Amerika, kako izgleda gomila lokacija na svetu. Gde smo najviše o tome videli? Iz neke pop kulture, iz filmova, serija, danas ovih socijalnih medija. Ali, mislim, niko od nas to zapravo, ili jako malo ljudi, je stvarno proživelo. Tako da još nisam imao pojma šta će da me čeka. Kao i svi ljudi naših generacija tada, u suštini sam poprilično još uvek živeo, ako ne sa roditeljima, onda uz njihovu podršku i logističku i svaku drugu. Tako da je i osamostaljivanje bilo događaj, a pogotovo na drugom kontinentu, u drugoj vremenskoj zoni. I mislim, na nešto gde ja stvarno nisam imao plan bukvalno za dan posle. Znači, ja sam znao, od dečka do onog trenutka imam kofere i stižem tamo. Čak i to je bilo... Piše: „Živiš ovde.“ Znaš ono kad sam stigao, bilo je nešto kasno uveče. I došao sam na glavne kapije Jarda, to ti je glavni deo kampusa gde je Harvard. I nisam imao pojma ni gde ni kako da nađem lika koji će mi dati ključeve od doma. Tako da, bukvalno sam ono kao... Ja sam se uvek zezao, ko mali Borat iz Kazahstana. Zato što, gledaj, mi smo stvarno bili takvi. Ova današnja deca i mladi ljudi nemaju pojma. Mi se svi toga sećamo. Mi smo bili generacije koje su sanjale Grčku, zato što ti je trebala viza. Koji smo odrasli sa vizama do 2008.

HARVARD

Ivan Minić: Kad ti mađarski službenik odbije da izda vizu, trebaš da se ubiješ.

Bogdan Gecić: Znaš, to je tad bilo neko životno dostignuće, da ti malo putuješ preko grane, po znacima navoda. Kamo li da ideš u Ameriku. Gde, znaš, mi nismo imali reference ni za šta. Prosto smo bili izolovani. I meni je danas mnogo drago što naši klinici, gledam po mojoj ćerki, znaš, oni nisu ni svesni ni svoje nesvesti. I mislim, hvala Bogu da je tako. Znaš, oni imaju Erasamus na studijama, pomalo studiraju ovamo, studiraju onamo. Imaju ne samo internet, nego i pristup svim sredstvima informisanja.

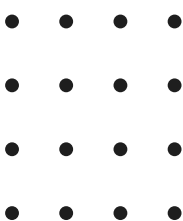
Ivan Minić: Imaš i beli Šengen, low-costove i možeš zapravo da vidiš nešto od Evrope, ako ne i nešto više od Evrope.

Bogdan Gecić: A mi smo, brate, drastično, čovek, sa onim skupim aviokartama, low-costeri su tada tek kretali. Mislim, znaš, znaš, znaš... Potužna priča, ali je vrlo tačna.

Ivan Minić: Od 1995. je internet došao, ali je neko krenuo iole ozbiljnije da ga koristi tek negde 2001–2003.

Bogdan Gecić: Mislim, znaš, ko je imao ono na modemu internet tokom bombardovanja, to si baš bio... Ja se sećam toga gde sam išao da se... Ono, svi smo išli na chat. Ali šta hoću da ti kažem? Naše poimanje sveta... Mi smo stvarno bili Borati iz Kazahstana.

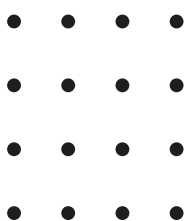
Ivan Minić: Ti imaš priliku i kroz serije i kroz filmove da vidiš, da stekneš neku sliku o tome kako funkcionišu univerziteti. Ja sam obišao par velikih univerziteta. Nisam, nažalost, bio u Bostonu i u okruženju, mnogo bih voleo u nekom trenutku da odem, ali bio sam u Kaliforniji, bio sam u Teksasu, video sam University of Texas, University of Houston detaljno, video sam Stanford. Stanford je prelep na hiljadu načina, ali taj jedan momenat koji ti zapravo shvatiš je da ti prepoznaješ neke građevine, neke parkove iz nekih poznatih kadrova iz raznih serija, filmova, dokumentaraca, svega... Ali to su samo fragmenti. Kad složiš sve što si video, to je 2%. Kampus Stanforda, koji pritom nije samo tu, nego je na neka dva mesta u okruženju San Franciska, ali kao taj glavni i osnovni, toliko je veliki da se voziš pola sata kolima po kampusu i oko kampusa. Toliko sadržaja postoji koji suštinski ti govore da ti, ono, nemaš nikad potrebu da izađeš odatle. A postavka koju sam ja imao uvek u glavi, a pretpostavljam da si i ti, je ono kao: „Aha, dobro. Znači, oni sad tu imaju kao dorm, spavaonicu i to, ima pored sala sportska, ovde je zgrada univerziteta...“ I to je sve, ono, na sto metara jedno od drugog i sve zajedno je kao pola bloka na Novom Beogradu.

HARVARD

Bogdan Gecić: E, pa to je sad stvar. Ali to je ono što ti kažem – nismo imali... Kad sam se zezao „Borat iz Kazahstana“, mi nismo imali referentni okvir. Znači, ti nemaš čime da uporediš, nemaš kako da benchmarkuješ. Ja se sećam mojih drugara koji su dolazili iz zapadnih zemalja ili iz ovih razvijenih azijskih zemalja. Pa oni su ti išli i na razmenu u Ameriku i nešto tokom leta radili, i masa njih je već sa 19 otišla od roditelja na studije i radili su poslove tokom leta, jer je to bila tradicija. Znači, tu je bila ozbiljna priprema u pozadini da ti ne budeš kao neko ko je pao s neba. A mi to sve... Mislim, kakve će oni poslove da vrbuju? To je recimo izazov čak i sa Belim Šengenom danas, jer ako nismo članica EU, radne dozvole za naše klince su potpuno druga priča. Tebi evropski klinac sedne iz Milana, zapuca za Amsterdam i celo leto uredno radi tamo, full je prijavljen, ima zdravstveno, socijalno, šta hoćeš. To naši i dalje nemaju. A mi nismo mogli ni da sanjamo o toj opciji. Tako da dođeš baš bez referentnog okvira. I sad, nije da lamentiram, zato kažem da je bilo užasno zanimljivo. Znači, ako gledam iz današnjeg ugla... Brate mili, mislim, to je nerealno koliko ja pojma nisam imao. A s druge strane sam mislio kao da nešto znam. I onda shvatiš – imaš takav sudar sa stvarnošću.

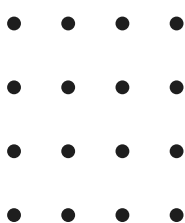
Znači, ja dođem tada... Pazite, danas je to najnormalnija stvar. Od 2010. leta ceo kampus ima WiFi. Znači, ja otvorim laptop i kao – moji gledaju preko Skype-a ceo kampus. Ne znam, imali smo digitalni novac, zato što je univerzitet imao svoje kartice, da si ti imao nešto što se zvalo Crimson Cash, da si ti mogao da kupuješ, prebaciš pare na to i onda po celom kampusu s time kupuješ. Ne znam, ovi automati za veš su radili na to i mogao si preko interneta da bukiraš vreme kad je slobodno da siđeš dole, da odneseš svoj veš. Imali smo Apple Store, mislim, na univerzitetu, koji je bio samo za Harvard. Mislim, gledaj, to je Apple. Shvataš da je ono... Gledaj, 2010. nisi imao tri iPhone-a u Beogradu. Meni je sasvim slučajno kum, koji je bio, mislim, koji je čovek i sada naš vrhunski hirurk, bio tada na nekom usavršavanju u Kaliforniji i on je video neke ludake koji stoje ispred neke prodavnice, to je tipa 2008-a, i kao bore se da kupe taj neki čudan telefon. I on je to kupio misleći da vidi šta je to i ništa mu nije ferceralo. Kao, znaš, „Bože, glupost, Nokia je carska u odnosu na ovo.“ Mislim, što je činjenica. Ti kad vratiš iPhone iz 2007. u Srbiju 2008. ili 2009, on je neupotrebljiv. Ništa nisi mogao da radiš. Mogao si ako si imao nekoga ko je stariji korisnik.

HARVARD

Ivan Minić: Ali super je taj moment. Neko sa iskustvom odrastanja 90-ih ovde, kad vidi da ljudi stoje u redu – stane. Shvataš?

Bogdan Gecić: Ali pazi, ta priča ima nastavak. Meni čovek poklanja taj iPhone, jer ne zna šta će s njim. Razumeš? Kao divan gest, ja dobijam iPhone keca. I sad shvataš, iako sam bio kao da sam otkrio Ameriku u Srbiji još sa njime, imao je taj fantastični iPod softver za slušanje muzike, pa je kao touch screen. I sad meni je to bilo kao: „Jao, ovo je ludilo!“ Ali sam ja mislio da sam ja sad neki istripovani geek kome je to ludilo, ali očito to nije bio neki trend. I onda dolazim u Ameriku i ti shvataš da je to holivudska premijera kad se lansira novi iPhone. Ja tada, kad sam došao, mislim da se lansirao iPhone 3GS. I ti imaš livestream na fakultetu, svi gledaju njegovu prezentaciju. I onda uđeš u taj Apple Store, koji, ajde, danas isto nije bogzna šta, ali tada je to bila tektonska promena. Nigde nisi imao takvu radnju i takvo iskustvo kao što si imao tamo. Znaš, i ti sad odjednom shvataš da si ti u centru neke totalne inovacije, da se ljudi hrabro bave time, da imaju nove ideje i da te niko ne poklapa i ne priča ti: „Ti si glup, nemoj sad ti to“, nego: „Ajde da vidimo šta ima novo.“ I shvataš da postoji neki drugi svet. Mislim, i da budemo iskreni, nažalost, naša kultura... To ima veze i sa komunizmom, i tim autoritarnim školskim sistemom, i 90-ima. Ali kultura je – ti dođeš s nečim novim, inovativnim, oni ti kažu: „Sedi, ćuti dole.“

I onda sad od toga ti dođeš u svet gde si ložen na novo i gde se testira, znaš? Ajde, meni Zakerberg baš nije najomiljeniji lik, ali kad razmisliš, on je bio lik koji je na tom Harvardu napustio fakultet da otvori svoj biznis. I gde je on već 2010. bio legenda zbog toga šta je s tim biznisom uradio. Znaš, i imao si taj primer. Jer recimo, to je ono – kad čitaš o autoritarnim društvima, kažu ti da što je društvo autoritarnije, to postoji veći akcenat na sedu kosu. I onda uzmeš afrička plemena, gde je glavni baja u celom društvu onaj šaman od 100 godina što ima dva zuba u glavi, zato što je on prosto najstariji. I sad ti shvataš u Americi da to je „ejdžizam“, da se to zove „ejdžizam“, da u meritokratiji nije bitno koliko imaš godina, bitno je da li si u stanju nešto da isporučiš ili nisi. I da je taj Zakerberg klinac bio u stanju da napravi vredniju kompaniju nego bilo koja tehnološka kompanija u celoj Evropi. Mislim, znaš... I danas, najmlađa evropska kompanija u tehnologiji, a da je u prvih 50 po vrednosti, je SAP. To je ozbiljan srednjovečni čovek, već pred penzijom, osnovao pre 176 godina, ako se ja dobro sećam. Znaš, i onda sad... Tako da, to nije sad samo „mi, Balkan“. To je „mi, Evropa smo malo takvi“. I sad ti iz tog konteksta... Još ovo – „ratno siročće“. Mislim, sad, nije ovo što ću da se zezam na taj račun. Mi jesmo svi koji smo to proživeli, svašta se sećamo, ali uvek je zdravije imati malo humora. Ali znaš, ti iz tog konteksta odlaziš ovamo. Meni je to bio kao time travel. Ono... E, toga se sećaš? Filmovi iz 80-ih, Povratak u budućnost? E, to je bio moj osećaj kad sam otišao tamo. Znači, ja tamo, kad sam ono došao s leta, imao sam osećaj kao Povratak u budućnost.

HARVARD

Ivan Minić: Ja sam par puta doživeo te neke momente u Americi, ne previše puta, zato što prosto Amerika nije takva, ali par puta jesam. Da sam na nekom mestu i sve deluje savršeno novo i cutting edge u tom trenutku. Ne znam, u Teksasu, gde sam relativno često bio, između dva dolaska podignut je novi stadion. Nije najveći, nije, ali je prelep, prezanimljiv, hi-tech i ludilo. Ne mora ništa da se dešava, ja mogu da ga obilazim zato što je super zanimljiv. I retko mi se dešavalo u Americi da dođem negde, jer prosto to je iskustvo koje sam imao. Možda sam jedino u New Yorku imao momente tome, da dođem negde da, ono, imam osećaj, ok, ovde se nešto desilo i pre 200 godina, ovde se nešto desilo pre 200 godina. Stvari gde sam imao prilike tako nešto da sretnem, u Teksasu, ne znam, San Antonio, Alamo, taj deo tu, pa ne znam, Ostin, koji isto ima neku dosta veliku tradiciju i sve to, ali nema takvih stvari mnogo. S druge strane, Harvard je mesto koje je dosta i na taj način značajno istorijski.

Bogdan Gecić: Pa gledaj, to je zeznuto, zato što tako je. Mislim, znači, to je recimo sa Harvardom što ti to skapiraš da u Americi to nije ni neka peta decimala onoga što je Amerika, znači, ali ni to mi nema. Ja sam, recimo, i za to bio Borat iz Kazahstana. Mislim, neko će mi zameriti što to toliko koristim, ali ja nisam imao pojma kolika je Amerika.

Znači, da ti nemaš referentni ok, s čime to da uporediš. Amerika je pet vremenskih zona, znači, ona je samo u smislu prostranstva ogromna. Kad dodaš na količinu populacije, ti u zapadnom svetu nemaš ni jednu zemlju u kojoj imaš 300 i kusur, sad 40 miliona ljudi.

Ivan Minić: Ili, prošle godine, evo da pokazujem. Ja mnogo znam geografiju. Znači, ja sam, dok nije bilo prokletog Google Eartha, Apple Maps i Google Earth, to sam hteo da kažem, Google Maps i Google Earth, ja sam red top. Znao sam atlas napamet, znao sam sve zastave, glavne gradove, reke, sve. Znači, ne igraš sa mnom, ne igraš jednostavno. I kao, treba da idem poslovno nešto u Portoriko. Znam ja gde je Portoriko. Neće meni niko, druže, znam ja gde je Portoriko. Ali kad sam već tu, mogao bih brzinski da odem da vidim jednog od najboljih prijatelja i ponudiću njegovu i kliniku i svašta nešto u San Francisku. I kao, ja sedim da računam i se gledam kao, pa nema direktnog leta? Što nema direktnog leta? Pogledam, postane mi jasno zašto nema direktnog leta. Ima varijanta presedanja, pa sad par opcija ti daje i sad najpovoljnije varijante su Charlotte. Znam ja otprilike gde je Charlotte, ali što bi iko ikad otišao u Charlotte? Znali smo za Charlotte zbog Divča, inače nema potrebe da znaš za sav. I kad sletiš na aerodrom, dok sletiš, postaje ti jasno da apsolutno nema potrebe da znaš da postoji. I kao, pa nije daleko. Pet i po sati se leti do Charlotte, i onda šest do San Franciska. E, kao, ali Beograd–New York je sedam sati. Da, toliko je proketo veliko.

• • • •

• • • •

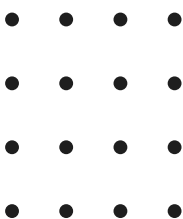
• • • •

• • • •

HARVARD

Bogdan Gecić: To je, znaš, mi nemamo, ja bar nisam imao nikakvu referencu. A znaš, a ne mogu da kažem, ja sam klinac. Meni je tata bio za vreme SFRJ-a u diplomatiji i mi smo osamdesete živeli u Bangladešu. I moji su ti bili tipična ta generacija dece sreće i sreće, što se ja šalim, pojmcipe da u Trstu, ta čuvena floskula, koja između ostalog znači da ako imam dobru diplomatsku platu, naravno neću ništa da štedim. A Bože, ko to radi, nego ću da potrošim sve pare da se kulturno uzdižem, što podrazumeva da putujem. I oni su obišli, zajedno sa mnom, sa pričom: "To će njemu značiti." Ne znam šta znači. Ja, recimo, od putovanja kvalitetno da i ovo nešto pamtim, kreće sa 14-15 godina. Do tada pamtim igračke radnje. Znači, moje pamćenje Singapura je ogromni Voltron. To smo mogli da vidimo bilo gde, nismo baš morali da idemo za Singapur. Moji su proputovali, kako mi to komentarišemo, taj period do sankcija, obišli skoro celu Aziju. Tako da ja sam bar trebao u nekoj naraciji da imam neki referentni okvir da mene to ne iznenadi toliko. Mene je totalno Amerika, sa time samo koliko je velika, iznenadila. A me onda, znaš, iznenadilo koliko su oni dinamično društvo, jer ti kad malo kreneš da grebeš ispod, ti shvatiš, njihove brojke su fascinantne. Njima se 50% tržišta radne snage u roku od četiri godine promeni lokaciju. Znači, da ne znam sad, da kažemo da neki sad preko 100 miliona ljudi radi, verovatno i više.

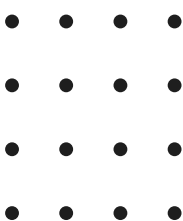
Verovatno mnogo više zapravo, ali nije ni bitno. Neka je 100 miliona ljudi da promeni za četiri godine kuću. Znaš ti šta je to? Znaš, to u smislu mobilnosti, tvoje sposobnosti da ideš za poslom, tvoje sposobnosti da nađeš posao. Prvo, koliko je dinamično tržište, a tvoje sposobnosti da ideš ka nečemu što je bolje je neverovatno. Znaš, e to je sad druga stvar koja mi se desila tamo. Aj što ja nisam imao nikakav plan. Aj što ja, dečko, dođem tamo i shvatim da mi se prvi put dešava nešto što mi se nikad ovde nije desilo – da se ne borim za tu jednu stvar koju želim, nego da sam... Ne znam da li se sećaš toga, bio je crtač ujutru, ono, pre Dnevnika, u sedam, kad je već bilo, ili pola sedam. Oni crtači što su bili na RTS-u. To je onaj siroti arhiv što kad je bilo bombardovanje izgoreo. I bio je neki crtač sa ono dvoje dece iz sirotišta koji sanjaju, gladni su, pa sanjaju da su u nekom svetu onih čokoladnih slatkiša i svega. I onda onako stoje na onom prozoru i gledaju s onim nosićima i ne znaju šta će pre. E, sad, kako god ovo zvučalo potencijalno patetično, ali stvarno, to je veoma. I znači, ja sam tamo došao i bio sam kroz ono... ali bukvalno ne znam šta ću pre. I meni najveći problem tamo nije bio da se borim za jednu stvar koju hoću, nego je bio da pokušam da izvalim šta neću, da ne bih sebe toliko preopteretio da nema šanse da sve stignem.

HARVARD

Ja sam sve hteo da probam. Znaš, predmeti su mi bili fantastični, šta smo imali kao mogućnost da upišemo. Van nastavnih aktivnosti su bile brutalne. Ti šta god, znaš, mislim, kao, imaš *Law Review* u kojoj je Obama bio predsednik, kao, možeš kao student da učestvuješ i da pišeš, ne znam. Imaš svaku temu koja ti padne na pamet. Imaš mogućnost da apliciraš za staž u privatnoj praksi, imaš mogućnost da apliciraš za staž i za posao u javnoj praksi. Imaš čitavu službu koja radi s tobom za javni sektor da nađeš posao. Imaš čitavu službu koja radi s tobom za privatni sektor da nađeš posao. Imaš mali milion raznoraznih instituta, ali ne ono smaračkih instituta, nego imaš, ne znam, *Berkman Center* za *cyber law*, koji radi sve što je najnovije u *cyber law*. Znači, imaš našeg profesora tamo, ustavnog prava, koji ti je za *cyber law* bio... i dan-danas ogromna tema, i to će ti biti, evo, aktuelno. Znači, u kriptu ti se desi, recimo, krađa. Neko ti uzme digitalni novčanik i slično. Postavlja se pitanje, ako je sve uradio potpuno, da ništa nije hakovao, nego da je sve urađeno u skladu sa kodom koji postoji... Ili, ajde, još bolje da ti kažem, da je čak i hakovao, ali da nije prekršio nijedan pravni propis. To je još bolji zadatak. Je l' onda može na suđenju da bude okrivljen i da plaća naknadu štete, da koristim baš onako narodski jezik, ili ne? I vidiš, naš profesor sa Harvarda, Lessig, je zauzeo stav da *code is law*.

Šta je *code is law*? Šta to znači? Da ti, pošto je velemaistor inače pravo kodiranje, kada kreneš da koristiš i da funkcionišeš u nekom ekosistemu koji je već kodiran, kao što je kripto, ti prihvataš pravila po kojima je to kodirano. Ako prihvataš ta pravila, onda, gde god da postoji neka greška u programiranju koju ti možeš da iskoristiš, ti si samo iskoristio taj benefit, ali ti ništa nisi prekršio. Ergo, *code is law*, toga ti nikakav zakon nisi prekršio, tako da, ako si se ovaj dno, molim lepo, našao si *loophole*. I to je bila doktrina, pazi, s kojom su se ljudi na ozbiljnim *case*-ovima u Americi branili. Mislim, hoću ti kažem, znači, sad imaš centar koji se bavi regulativom te društvene oblasti, koja ti je u to vreme bila isto toliko *seksi* koliko je danas AI. Tako da, mislim, baš to, kao ono dete koje, znaš, sedi i bukvalno ne znaš šta ćeš pre. Ne znam, za pisanje teze ti dodele savetnika, ženu, PhD sa Harvarda, koja s tobom radi kao tvoj *counselor*, kako ti da pišeš svoju magistarsku tezu. Znači, da ti prva stvar kada dođeš, imaš dve nedelje obuke za plagiranje, da ti ne bi palo na pamet da plagiraš. Teza, s druge strane, kad je radiš, treba da ima 75% inovativnosti. Znači, ne možeš ti da sedneš i da napraviš da sad kompiliraš tuđe misli, nego ti treba da ispljuneš nešto 75% inovativno, da napraviš predlog te teze, da odeš da *pitchuješ* profesorima, da te neko od njih prihvati. I da on, mislim, sada, nećeš ti *pitchovati* nekome ko ne prati trendove, nego ti *pitchuješ* ljudima koji sede na tom fakultetu isključivo zato što toliko objavljuju.

HARVARD

Ivan Minić: I u *boardovima* su možda kompanija koje su u oblasti kojom hoćeš da se baviš.

Bogdan Gecić: I sad ti njemu treba da dođeš nečim inovativnim, kako da ti kažem. Tako da, totalni trip. Mislim, uopšte nije bilo ono što sam očekivao. Mislim da, da se vratim kroz vreme, uopšte nije bilo moguće da sam mogao da pretpostavim.

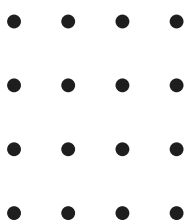
HARVARD SISTEM VS NAŠ

Ivan Minić: Ajde da te vratim na jednu stvar, da kažem, sa početka tog dela priče. Dosta ljudi je ovde bilo koji su, da kažemo, u periodu od početka 90-ih, pa do 2000-ih, pa do danas, u suštini, išli u Ameriku ili na studije, ili, mnogo češće, na postdiplomske. Niko nije bio na studijama prava i niko nije bio na Harvardu. I ne znam, s Kolumbije, sa Syracusea, sa Stanforda i tako dalje. I sve one su bile jako zanimljive, od toga kako je 90-ih izgledao proces prijave i sve ostalo. Ovde nije kao danas. Nema ti to da pošalješ mejl, nego ako si sportista, šalješ VHS. Pa imaš mnogo VHS-ova da bi poslao na mnogo fakulteta i tako dalje.

Bogdan Gecić: E, pa da, to je ono što smo pričali – koliko je skupo.

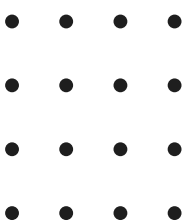
Ivan Minić: Ono što je posebno zanimljivo jeste negde taj momenat gde naši ljudi, koji dođu tamo, čak i ako su bili vanredno dobri studenti, su došli iz jednog sistema u kome ti imaš zadatak da reprodukuješ ono što si pročitao ili čuo, i vrlo malo ima diskusije. I onda dođu na mesto gde se sve zasniva na tome i gde su najčešće svi ostali bolje spremni od tebe za to. Nije bitno šta znaju, ali su mnogo bolji oratori, mnogo su bolji u tom nekom... ne u klasičnom smislu javnog nastupa, ali da, i u javnom nastupu. Imaju sve one reči koje tebi fale da bi ti zvučao podjednako pametno kao oni, iako možda imaš da kažeš nešto što je bolje od njih.

Bogdan Gecić: Pa tačno. Ali gledaj, sad tu ima... Ajde, prvo ovo, apropo admissionsa, vidiš, to si me podsetio, potpuno sam potisnuo. Mislim da mi se to baš desilo sa Harvard prijavom. U naše vreme još uvek je bio, ajde ga zovemo, paralelno na dva načina si podnosio. Ne bih da si elektronski, ali dobar deo prijave još uvek mora da ide u hardcopiju, štampan. Danas je sve elektronski. Meni je ćerka sad išla, sad više nemaš jedan papirić, da ide pdf-ića. Tada si imao te hardcopije da spremaš. I prvo te ono da li te FedEx ošuri. Zato sam i rekao da je to baš bilo skupo zadovoljstvo. A drugo, znaš, to je bio ozbiljan administrativni posao. Jer je to moralo da se overi, da ovo, da ono, svačega je prevede. Jeste, znaš, da ne znam, da skupiš sve potpise od profesora ako ti daju preporuke.

HARVARD

Baš si imao gomilu toga. Ozbiljan, ozbiljan posao gde su stranci koji su sa svime time kretali, meni recimo tadašnja devojka, koja je bila najbolje dete Irske, kad je aplicirala, ona je krenula da se sprema za apliciranje za Harvard i uopšte za sve aplikacije skoro godinu dana unapred. Znaš, kod nas nisi, kod nas bilo kome da dođeš i kažeš za nešto da se spremaš godinu dana unapred, tih bar godina će ti lupa šamar i reći "Alo, budalo". Znaš, uopšte, kod nas te dugoročne pripreme za stvari nisu baš bile koncept. Tako smo mi to sve učili u hodu. Znaš, ti nisi imao ni puno ljudi da pitaš kako je to izgledalo. Nije bilo jednostavno. Ali se desilo tada, bio je super kuriozitet, sad imam po sećanju, ja mislim baš za Harvard. Da mi je kasnila pošta, zato što je tada na Islandu bila erupcija vulkana. Sve, brate, erupcija vulkana, neko me zeza... Znaš, to je ono budućnost, pa znamo neko zeza, da sam ja njima morao da pišem i da vidim da li će oni prihvatiti da je to slučaj više sile, da ako ona ne stigne tog datuma, da će još uvek uzeti u razmatranje. Kao, evo, nisam kriv, imam ono napismeno. Naravno, nisu, ali razumeš, to što bi rekli "Alo, maj tiki tiki". Jer ja sam glupo zvučao, ajde još nešto. Imaš vulkane, imaš šta hoćeš. To se sve danas ne dešava, danas je sve elektronski, mnogo je lakše. To je činjenica. To je taj prvi deo. A ovaj, da li si spremao ili nisi spremao? Ne znam kako ti kažem. Ja sam otišao, ovo što sam rekao, bez ikakvog...

I ono što sam očekivao, to je potpuno bilo, što bi rekli na engleskom, misguided. Znači, nisam imao pojma šta da očekujem. I onako poprilično sam bio manji od makovog zrna kad sam shvatio šta je i kako je i kako funkcioniše. Ali mislim da je drugačije postavljeno pitanje. Bar moje iskustvo je da ti izađeš sa našeg fakulteta. Ajde, pričam konkretno o pravnom, ne mogu da kažem da je TF isto. Ali sa pravnog izađeš, da ja nisam imao nikakvo samopouzdanje oko toga koliko sam ja stvarno sposoban stvari praktično da rešavam. Ili koliko sam pametan. Znači, ja ideju nisam imao. A to je neka adolescencija, 3-4 godine pre toga sam imao čak krizu identiteta, mislio da sam glup. To je bubanje, da je to baš nisam atraktivan. A video sam ljude koji kidaju, ja sam bio u zoni "Sa mnom nešto nije okej". Vidiš da moj, pričam o prirodnom smeru gimnazije. Znači, evo ti vežbanka od 500 zadataka, da sam ja bio peti u lajni đaka. Ali meni je to bilo bubanje. Ako mi daš vežbanku od 500 zadataka i treba da je prođem četiri puta da bih napamet znao postupak, pa ja bubam matematiku, brate, vidi, to nema nikakve logike. I bilo je ljudi kojima je to bilo top da rade, a meni je bilo mučno. I nisam ništa izašao sa većim stepenom samopouzdanja sa pravnog fakulteta kad sam ga završio kao super student, zato što ti je to bio dokaz izdržljivosti, da si ono bio Spartanac. A nisam imao nikakav reper gde sam sad tu ja. E sad, njihove studije, bar moje iskustvo, koje opet ne mislim da je reper, ali kako su na Harvardu podešene studije, oni tebi isključivo daju simulacije slučaja.

HARVARD

Znači, ti dobijaš probleme da rešavaš. I stavljaju sve studente, i Amere i strance, to isto nisam znao i to kad sam saznao tada sve u napad. Ja sam bio u fazonu, neću opet da padnem. Stavljaju Amere i strance zajedno na krivu. Znači, gausovu krivu. I kaže ti, sad zamisli, on prima godišnje 550 najboljih Amere na taj JD, kako ga oni zovu, to su ti postdiplomske, na trogodišnje, i primi 150-170 na LLM, koje su kao magistarske, master. I sada toj ekipi kaže, vi ste svi zajedno na različitim predmetima, pa sad na nekim predmetima 30 ljudi, nekim 50, nekim 80, tako ide. Sve se sluša po predmetima. I onda toj ekipi od takvih likova kaže, kako uradi najbolji od vas, prema njemu se pravi gausova kriva svima ostalima za ocene. I ja reko, molim? Ali ja, Kazahstan, mora, mislim, šta ja sa ovim? Ovaj brat se brže priča i čita od mene. Ne to kako diskutuje, nego razumeš, ja uzmem četiri strane case law i čitam. Prvi sećam se da je trauma, zaštreknem ujutru, ne završim do uveče da sam pročitao četiri strane, ovaj čita stotku na dva sata. Znači, pogubiš se. E, ali šta je benefit svega toga? Što tada prvi put shvatiš gde ti klikćeš. Jer oni zapravo, znaš šta, tamo je čitaonica biblioteke radila 24/7. Stvarno imaju ljude koji osvanu u pet ujutru sede i čitaju. Nije postojala količina učenja kojom si ti mogao da kompenzuješ to što nemaš klikere. To je recimo velika razlika u odnosu na naše sisteme. Super je što si ti rođeni vredan, sve to ekstra, ali na kraju dana bitan je tvoj output.

E, tako da zavisi, nažalost, šta ti je Bog dao. Ili na sreću, kako gledaš. Pa, prema tome, shvatiš koliko je to izazovno. Jeste, u početku ti bude malo neprijatno zato što nisi navikao da pričaš, da prezentuješ, nisi navikao na otvorenost, nisi navikao da je okej da se pita. Znaš, a oni recimo, ono što je mene oduševilo, oni gaje izazivanje autoriteta. Znaš, mi smo imali, tebi dođe recimo ta ekonomska analiza prava, ono što ti pričam na početku, što sam kod Tobarošija prvi put čitao, i osnivači tog pravca su bili Pozner i Šavel. Šavel je meni predavao. Znaš, gde je on jedan skroman, u to vreme već čikica, iz Nove Engleske, odatle je bio i poreklom. Čitaš njegovu knjigu i sad pročitaš nešto što je totalno wow, koliko je prepametno, piše fusnota u njegovoj knjizi i on kaže: "Ovo je utvrdio tada i tada Steven Šavel i ne znam ko uz njega." To je to. Nema nikakvog sad barjaka, udara se u grudi i sve to. Užasno je understated taj ceo novi engleski fazon. Ali taj Šavel je s nama imao momenat da smo imali neki law & economics colloquium, što je bio kao princip da svi profesori koji su vodeća imena u toj oblasti napišu svoje radove i onda pre publikovanja rada daju studentima da ih napadaju. Znaš, mi smo jednom nedeljno imali sesiju s njima gde oni podstiču to da mi njih challenge-ujemo, da im nalazimo šta fali ideji. Znaš, i mislim, gledaj, imamo momenat, mi sedimo, nas je ne znam, bilo recimo na drugom, pošto je bilo više tih predmeta, sedimo, tu nas je bilo 450 i on pita: "Znate da se sada trenutno na fakultetu priča o tome da se širi biblioteka?"

• • • •

• • • •

• • • •

• • • •

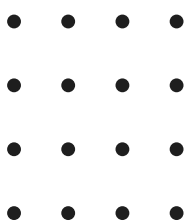
HARVARD

Law School ti je imao, kao i skoro svi fakulteti na Harvardu, princip da su im biblioteke najbolje, da ne postoji izdanje koje ti dođeš i pitaš, a da ti nešto što se zove reference librarian ne može da nađe. A ako fini ljudi koji rade u biblioteci ne mogu da ti nađu, onda će ga nabaviti za dve nedelje, zato što je sramota da oni nemaju tu knjigu. I naravno, pošto fizički ne možeš sve da smestiš što oni imaju, mene je interesovalo, pa sam uzeo da gledam šta od naših autora imaju. Mislim, znaš, to je hiper zanimljivo. I oni imaju sve u depozitorijumu van te glavne zgrade, gde drže ostatak. Ali sad im je i to postalo malo, i hteli su da investiraju u proširenje. I Šavel pita: "Mi smo imali tu temu i ja sam glasao na sednici fakulteta protiv. Šta vi mislite zašto?" On je economics guy, znači njegova cela logika je, on ti otvara predavanje tako što kaže: "Mene moral i pravda ne zanimaju, to su izmišljene kategorije. Mene zanima šta je utilitarno." Znači, ajde da vidimo cost-benefit analizu, da li neka norma ima smisla ili nema i koliko košta njena primena u odnosu na to šta društvo dobije. I gledamo šta je društveno korisno. Samo ono što je društveno korisno u smislu matematičke računice. Gledaj, sad ti tu možeš da uđeš u debatu, ali masa stvari koje on dokazuje...

Osnov za postojanje privatne svojine kroz ekonometriju, pokazuje osnov za postojanje krivičnog prava kroz ekonometriju, prvi put ikada da sam ja razumeo zašto postoji krivično pravo. I tako gomila toga. Čak imam još uvek taj komentar, ja u fazonu: "E, sad napokon shvatam zašto postoji krivično pravo!" I sad, znači, takav čovek postavlja pitanje: "Što bismo mi investirali u širenje biblioteke?" I on pita nas: "Šta vi mislite o tom stavu? Ko je za, ko je protiv i zašto?" Šta je Šavelova logika bila? Štampana knjiga kao medijum umire. Kada je za 2010. već u Americi postojao Kindle uveliko, potpuno nije utilitarno da ti trošiš tolike pare na proširenje prostora za skladištenje medijuma koji umire. I da bi umesto toga trebalo da uložiš u data centar i digitalizaciju. To je njegov stav. A pazi, pričamo o čoveku koji je tada bio u svojim poznim šezdesetima.

Ivan Minić: I on to nije baš rekao. On je samo rekao da on ne bi širio.

Bogdan Gecić: On bi nas pitao da bi napravio diskusiju. A onda je u diskusiji krenulo opšte peglanje između svih studenata. Od takvih stvari do toga da oni daju svoj najnoviji teorijski papir i onda dovedu celu ekipu da to napada. Tako da su oni stvarno podržavali izazivanje autoriteta. Znaš šta sam shvatio da rade? I to je mnogo pametno.

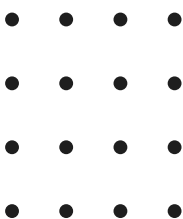
HARVARD

Tačno je, mi društvenjaci možemo da eksperimentišemo. To je razlika između programiranja i svih prirodnih nauka i nauka koje se bave ljudima, odnosno društvenih nauka. Znaš, sa prirodnim naukama, sem ajde nuklearki i nekih stvari, možda tu baš i ne treba da eksperimentišeš, odnosno moraš da imaš kontrolisane uslove. Ili, ne znam, kada se igraš sa razvojem ove gain-of-function kao što je bio Covid. Znači, i tu treba da postoje kontrolisani uslovi. Ali kad izuzmemo ta dva ekstrema, tvoj eksperiment ne može baš da eksplodira. Znaš? U društvenim naukama, ako hoćeš da eksperimentišeš sa društvenim uređenjem, kao što je recimo komunizam, ti ćeš jedan ceo deo čovečanstva zaviti u crno na sto godina. Tako da je dosta zeznuto eksperimentisati uživo.

Ivan Minić: A i treba vremena.

Bogdan Gecić: Upravo to, treba vremena, a posledice su dosta... Em dugo traje eksperiment, em su posledice dosta nehumane. Tako da, umesto toga, možeš da radiš ono što bi rekli Hrvati – praviš misaoni eksperiment. Ili simuliraš kroz diskusiju da testiraš svoje ideje. I oni to strašno gaje. Tako da mi smo tako žive diskusije imali i tu je takvo rokanje bilo.

I uz to ti učiš ljude da ti napadaš argument i kvalitet argumenta da bi ga zapravo istestirao, da bi radio eksperiment. I onda dođeš do toga da nema ad hominem. Sad se ja vređam što si ti meni rekao da je moja teza glupa? Vрати mi, ide, prosto je glupa, nema veze, sad ćemo da je popravimo da bude pametnija. Znaš, ja sam došao pred Šavelov kao mlađi kolega, koji je isto veliko ime, a u ekonomskoj analizi prava je bio Lois Keplov. I sad, ja sam došao kod njega, jako ponosan na sebe. Ja sam uvek imao tezu, mislim, što nije neko opet otkriće kad si odrastao u SFRJ, pa SRJ, pa Srbici na Gori, pa Srbiji, da međunarodno javno pravo baš i ne postoji. Pa, nije nešto da je radilo u našem slučaju. Mislim, gledali smo u kodeksu to dosta u prvim redovima. I onda se postavi pitanje: "A zašto mi nismo imali Treći svetski rat?" Razumeš? Mislim, definitivno ga nisu sprečile Ujedinjene nacije. I onda ako malo kreneš da gledaš, ti shvatiš da su svi ratovi koji su se dešavali od Manhattan Projecta do danas ratovi među zemljama koje nisu nuklearne sile. Imaš proksi ratove, da se krljaju preko nekog trećeg, ali ti nemaš nijedan sukob između zemalja koje su nuklearne sile. Iz ugla ekonomske analize prava, ti dođeš do toga da je zapravo međunarodni javni poredak, pa i to da su umesto Društva naroda Ujedinjene nacije tako opstale, opstale zato što je prvi put rat postao skuplji.

HARVARD

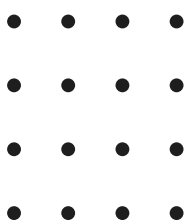
Ivan Minić: Nije se isplatio.

Bogdan Gecić: Tako je. Za sve. Razumeš? Odnosno, cost-benefit analiza svetskog rata je do tada bila – ko pobedi, opljačka ovog drugog, odnese sve, nametne vojnu reparaciju. To je ono Hitlerov onaj vozić što je dovodio posle Francuze da potpisuju u Drugom svetskom ratu, zato što je upravo u njemu Vajmarska Nemačka potpisala reparacije. Znaš, što ne zato... E. I to sve je otišlo sa nuklearkom. I moja cela teza je bila, ja dolazim sad ponosan – nuklearka, ekonomska analiza prava je zapravo napravila međunarodno javno pravo. Znaš, dođoh, mislim da sam mnogo pametan. A meni učtivo kaže Keplov: “Zanimljivo je to, Bogdane, iako znate, o tome je dosta ekstenzivno pisano 1952. godine, i sugerisem da pročitate Mutual Deterrent Theory.” I ovo je gledano pojmovno... Malo vidim po ovom jako snishodljivom, ali vrlo odmerenom stavu, da sam nešto polupao glupo, kao dupe, ali nije čovek hteo da me uvredi. Odem ja na internet i ti shvatiš da je cela doktrina, da su sve ono što smo mi mislili – Apollo 11 i svi ti tripovi – jednim delom bili da ti dokažeš da imaš raketni program, a drugim da dokažeš da ono što može da stigne na Mesec može da pogodi bilo koju lokaciju iz Amerike u Rusiji.

Interkontinentalne rakete su dokazale maksimalnu preciznost, da ti možeš bilo koju metu na planeti Zemlji da pogodiš. A, B, Mutual Deterrent Theory je bila – mi ćemo se jednako naoružavati u količini nuklearki da bismo se međusobno odvratili, da niko ne može da izađe bolje od onog drugog, nego ako opalimo, biće međusobno uništenje, i zato ćemo da se držimo stalno na istom broju nuklearki. I to je zapravo bila cela potka Hladnog rata. Znači, 40 godina je cela logika bila ista, i zapravo je Regan zeznuo Rusiju jer oni više nisu bili u stanju da prate kad je krenuo sa onom Star Wars pričom, jer više nisu imali ekonomske uslove da izdrže i da idu za time. Ali do tada je Mutual Deterrent bio isti broj bojevih glava, isti broj svega, tako da niko ne može da opali a da preživi.

Ivan Minić: A s druge strane, imaš onu izuzetno snažnu vojnu industriju koju preusmeriš da se malo ipak više bavi svemirskim programom i da imaju šta da rade.

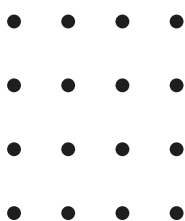
Bogdan Gecić: Tako je i da se krljaš u ovim zemljama kao što su, nažalost, Avganistan, Vijetnam, kao što smo videli mi, kao što je danas, nažalost, Ukrajina. Znači, bukvalno ne možeš da nađeš na mapi jednu zemlju koja ima nuklearku, a da je imala rat od '45. naovamo.

HARVARD

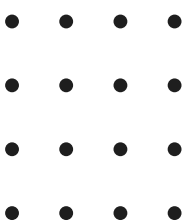
Znači, nuklearka je donela svetski mir u svim zemljama koje je imaju. I, kako ti kažem, stvarno sam bio ponosan na tu svoju opservaciju, ali ovako me čovek šutnuo. Potpuno opravdano, ali me je uputio šta sve da iščitam, i ti onda shvatiš da su međunarodna spoljna politika i američka i sovjetska bukvalno na tome živele 50 godina. E, onda se vratiš na velika imena iz međunarodnog javnog prava kod nas 90-ih, čuvena profesorka Smilja Avramov i ostala ekipa. Zato što je cela teza bila da nas niko neće bombardovati zbog Ujedinjenih nacija. Mislim, znaš, Isto je bilo, dešavalo se to veliko pitanje, bilo je suđenje pred ICJ-om, pred Međunarodnim sudom pravde za Kosovo, za to da li je nezavisnost Kosova u skladu sa međunarodnim javnim pravom. To je tako bilo prepričano kod nas, a šta se zapravo desilo? Bilo je vešto postavljeno pitanje. Tehnički, ne pričamo o politici. I profesor međunarodnog prava, odnosno međunarodnih ljudskih prava tamo, ti se bavio, između ostalog, na Harvardu su imali statistiku kako ti bench, odnosno kako ti sudije Međunarodnog suda pravde glasaju. Od kad je nastao sud? I bukvalno imaš ovako, ono, kockicu – zvanična politika njegove vlade, njegova zastavica, odakle je on. Koja je politika vlade, tako on glasa. Šezdeset godina unazad, možda dve presude su otišle van tog pravila.

Znači, ti si u trenutku kad si išao na Međunarodni sud pravde već znao kako će sudije glasati, odnosno u kom smeru će ići spram politike njihovih vlada. I onda postaviš pitanje, drugari, a što si to radio? Tako da smo imali jednog od njihovih pravnih teoretičara, oni kad dođeš na faks imaju za nas strance nešto što, mislim, rade to za sve. I američke korporacije kad se zaposliš, imaš onu orijentaciju, tako imaš i na faksu orijentaciju. I sad, ti dođeš i prve dve nedelje oni nama rade uvod u sve, do toga da ti objašnjavaju da ono, mislim, ta rečenica je ostala u mom društvu iz generacije Zezancija i danas: “No means no, you socially awkward person.” Došla nam je osoba iz studentske službe koja nam je objasnila da kada startuješ ribu, a ona ti kaže “No”, “No means no, you socially awkward person.” Znači, ne ideš dalje. I to je svima bilo “ha, ha, hi, hi, hi”, zato što imaš ljude koji ne mogu ni da pojme da to može da bude problem, imaš ljude koji su površno shvatili da neka ponašanja nisu dozvoljena. Od orijentacije gde ti oni pričaju o američkoj pravnoj teoriji i svemu, do toga da ti dolazi jedan od njihovih glavnih teoretičara koji kaže: “Dobro, i sad ja sam Amerika i hoću da idem u rat. Je l’ mene nešto sprečilo?” Ne. “I ne slažemo se s nekim međunarodnim sporazumom, mislim, koje su mi opcije?” I sad studenti odgovaraju, znaš, amfiteatar. I on kaže: “Tako je, ali na kraju krajeva, ako se sa svime tim ne slažem, ja uvek mogu da idem u rat.” Ovako. A znaš šta ti se priča?

HARVARD

Mislim, e, zašto ti sve ovo pričam? Tako da si ti u instituciji u kojoj svaka stvar koju znaš može da se challenge-uje. Znači, ne postoji skoro ništa što ne može da se challenge-uje. I tamo gde postoji nešto što se ne challenge-uje, to se toliko suptilno radi. Na primer, te godine Amerika je još uvek bila veliki prijatelj sa Kinom. I tada je bila invazija na Libiju, zbog ljudskih prava, tamdara, mandara, broć, ali o Kini niko tada ne priča. Zato što je Kina tada bila saveznik i na kampusu bukvalno nisi mogao da... ali užasno je suptilno rađeno. Znači, niko tebi ne bi branio da to pitaš, nego su malo tako stvari usmeravane da to nije bila tema. I to je tačno. Danas, kad pratiš šta se dešava u Americi u odnosu na tada, to je stvarno istina. Znači, Kina možda tada nije bila tema. Kina je tada bila friend, kao što Libija nije bila, i to je to. Zato to međunarodno pravo, ljudska prava, to je sve arbitrarno. Ali načelno, sem, ajde kažemo, tako velikih geopolitičkih tema, pa je tu više pitanje šta će institucija da uradi, da li će da stane iza neke tribine ili slično, ovako ti, jedan na jedan ili na času, nije postojala stvar oko koje nismo mogli da diskutujemo. To je ono što je meni bilo jako impresivno i čak su te podsticali da challenge-uješ. Znači, onda mic po mic ideš, ono, kao malo dete, prvo ti puste jedan prstić u vodu, pa dva, pa... I da ti kažem, kad je došlo vreme da se diplomira, ja sam čovek baš bio hrabar.

ORGANIZACIJA NA HARVARDU

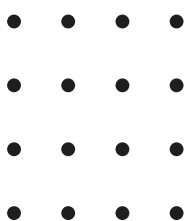
Ivan Minić: A kaži mi, kako ide zapravo taj deo? Polaganje ispita, priprema, rad, kako to teče kroz ta tri semestra?

Bogdan Gecić: Pa, gledaj, super je. Meni danas, iz mog ugla, jezivo teško. Mi smo se svi silno razišli. Ta ranije pomenuta devojka, najbolje dete Irske, ona je bila u fazonu da joj je to bio najteži školski period u životu. Pazi, common lawyer, njihov sistem, engleski maternji, i tada, tako da je za sve nas ostale to tek bila klapna. Ali kad razmisliš, koja je pozadina i kako je sistem organizovan, on je stvarno super u kom smislu. Ti, prosečno, ispit traje... Najkraći su tri sata, najduži je osam sati, znači, kao radni dan. Ali nije, razumeš, to sa celom poentom... To što si facu napravio, nije, zato što ti on da tri slučaja i kaže: "3600 reči, napiši mi različita rešenja za tri slučaja." I imaš od 9 do 5. To ti je radni dan. Razumeš? Mi svi radimo. A šta hoću da ti kažem? Oni simuliraju stvarni život. Što je ekstra, zato što zapravo rade ono što škola i treba da bude. Škola prvo treba da bude obuka za posao. Znači, mene da pitaš danas, to je prvi zadatak škole. Sve ovo dalje, intelektualizam, ova sva nadogradnja, gde se, znači, u Jugoslaviji, pogotovo na društvenim fakultetima, to pretvorilo u larpurlartizam, gde ti to radiš da bi radio, to može da bude samo nadogradnja. Ali osnova je da to bude obuka za posao. Da ti nekoga treniraš malo dok se sprema, da on može da uđe na tržište rada.

HARVARD

Što kod nas uopšte nije slučaj. Znači, ti završiš osnovne studije, ne znaš da pošalješ pismo. Mislite, vi dan-danas, kod nas, većina poslovne korespondencije je "Poštovani, s poštovanjem". Pa druže, u etiketaciji to nisu jedine opcije. Još mi je najbolje kad stave "Poštovani" s prvim imenom. Znači, onda tek ništa nije jasno. Dragi i prvo ime, poštovani, pa prezime ili šta god. Znači, tako da, oni, bukvalno svaki ispit je simulacija prave situacije na poslu. Do nekih ono egzotičnih, gde imaš ljude koji su tako velika imena u svojoj oblasti da ti on kaže: "Evo ti mesec dana, pa ti napiši mi suštinski seminarski rad na X temu i podnesi." E sad, zašto on to radi? Oni sve to pročitaju. To je isto fascinantno. Tebi svaki profesor sve čita, nego on računa, znaš, onako je vrh u svojoj oblasti, on sve što je objavljeno na temu zna i pročita, jer mu je to posao. Tako da ti njemu ne možeš da plagiraš, znaš, on zna šta čita. I onda se oseća dovoljno samouvereno da ti da mesec za to, pa aj ti mu daj nešto inovativno. Znaš, mislim, ti ispiti kad ih radiš, i to je recimo zanimljivo, što većina ispita su anonimni. Znači, ti ne smeš da napišeš ništa što odaje tvoj identitet, nego ti dobiješ ključ i oni onda znaju tvoj broj, a profesor nema tvoje ime na radu kad ga ocenjuje, nego ima samo broj. A onda administracija to uklapa i kao Enigma. Onda otvara pa zna ko je polagao. Ako staviš bilo šta što otkriva ko si na radu, diskvalifikuju te.

Znači, tako da je jedan vrlo ozbiljan meritokratski sistem. To simuliraju. I to je isto super, zato što čim god da izađeš iza toga, znaš da je tvoje. Znači, nije zato što si od Kinga od hiljadu strana dobio tri pitanja, pa si imao sreće. Nije zato što si simpatičan. Isključivo je zbog kvaliteta koji izbacuješ. I to je ono što mi se mnogo dopadalo kod Amera tada. A to je što su oni imali baš taj pristup da, sa nekim izuzecima i s njihovim društvenim izazovima, ali u proseku, nije bilo bitno ni odakle si, ni ko si, ni šta si. Bilo je samo bitno šta ti možeš da uradiš. To je fascinantno kada vidiš jedno društvo koje, barem u najbitnijim svojim delovima, tako funkcioniše. A gde dolaziš prvo iz našeg miljea, gde to totalno nije tako funkcionisalo jer odmah kreće jednakost u komunizmu i uravnilovka. Mislim, to nije jednakost prilika, to je jednakost ishoda. A do Evrope, koja isto baš nije preterano nadahnjujuća. Mislim, mi nažalost, koliko smo nekada imali sreću što smo se zadesili na evropskom kontinentu kao društvo i nacija, toliko danas baš i nemamo sreće jer smo na jednom dosta onako dosadnom, statičnom mestu, gde su se odnosi cementirali i gde upravo to – više meritokratija nije tema. Bitno je da li si Nemač, Englez i da li imaš "prave" nacije. To kod Amera nema i to je baš onako fascinantno kad vidiš uživo. Svi mi o tome čitamo i mislim da masa nas ima o tome vlažne snove, ali jedno je to, a drugo je kad ti vidiš to uživo i vidiš da to radi. Znaš, to je onda...

HARVARD

Meni je to jako impresivno bilo. Sa svim nedostacima, daleko od toga da hoću da zvučim kao da mislim da je to savršen sistem, ali je baš impresivan. Ceo odnos prema preduzetništvu je impresivan. Znaš, fora da kod njih imaš 75% mladih ispod 30 godina koji misle da treba da otvore startup. U to vreme u našim generacijama statistika je bila 70% onih koji žele posao u javnoj službi, zato što je sigurno. Znaš, to su tektonske razlike u očekivanjima i pogledima na svet, u toj spremnosti da preuzmeš rizik. Njihovi, recimo, tripovi... Tebi služba za zapošljavanje, pošto ima cele službe koje ti pomažu da nađeš posao, jer fakultet meri svoj uspeh po tome koliko ljudi na dan diplomiranja već ima posao. Gde je, recimo, "law school" imao nešto 98% i tako. I sad, oni smatraju da ako imaš perfektan CV u kojem se ne vidi nijedna greška, da nešto s tobom nije u redu. Znaš, da ti ideš u "comfort zone", da si igrao na sigurno, da... Da, zato što ti ako nisi... Di Ameri imaju poslovicu u svom jeziku koja se zove "bounce back". A to je da si ti pao i da si uspeo da ustaneš. Da se gleda tvoja sposobnost da padneš i da ustaneš. Da je to mnogo bitnije nego da si bio savršen, ono, mali vukovac koji nikad ništa nije zeznuo. Ili, ti postiže se da ne postoji strah od greške. Greška je sastavni deo procesa.

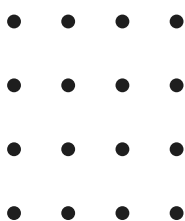
Ivan Minić: Sastavni deo puta.

Bogdan Gecić: Tako je. A kod nas ti je, u suštini, pravi mentalitet da ti ako pogrešiš – gotovo si. Kraj. Kako to stav? Pa da, to je dokaz da sve što si ikad uradio pada u vodu i ti gubiš svaki kredibilitet koji si ikad imao. Znaš, tako da meni je to sve bilo fascinantno. I, kako ti kažem, neke stvari koje sam prirodno naslućivao, prvi put sam video da stvarno postoje. S druge strane, imao sam tu ogromnu sreću da odem na takvo mesto da bih video šta je zlatni talenat. Znaš, i sam dobio benchmark. Jer ako je to vrh, onda jako lako možeš da proceniš u odnosu na to šta su stvari koje ti neko servira, a koje su prosto – da ne kažem šta. Znaš, i to ne u našem kontekstu, nego i u kontekstu Evrope i u kontekstu ako odeš u Kinu. Znaš, prosto benchmarkovina. I to mi je strašno značilo za mnogo toga kasnije.

Ivan Minić: A sam rad?

Bogdan Gecić: Misliš što se tiče samog učenja?

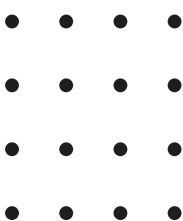
Ivan Minić: Ne, nego taj moment da ti... Ono, znam koliko je moj otac potrošio vremena na magistarski.

HARVARD

Bogdan Gecić: Master? Nema toga. Pitaš me na sam rad kad si pisao? Pa gledaj, oni su... To ti je isto to dete u toj poslastičarnici. Ti si imao dve opcije. Mogao si da radiš kao malu tezu, koja je imala od 40 strana, a mogao si da radiš takozvanu tu veliku tezu, koja je ekvivalent magistarskoj tezi i koja mora da ima minimum 75 strana. Moja je na kraju imala negde oko 100. Sa tim benchmarkom da je 75% kreativna i analiza. Zašto je razlika? Zato što ako uzmeš tu veću onda si eligible da možeš da konkurišeš za doktorski. A ako si uz ovu kraću onda ne možeš. Iako si završio LLM nisi još eligible da apliciraš za doktorski. Ja kako u tom trenutku sam bio to dete koje nemao pojma šta će, u smislu sve mi se sviđalo. Daj veliku. Daj veliku. Bolje. Imaš isti taj moment i sa količinom kredita. Sa tebi svaki predmet je nosio određenu količinu kredita. Dete ljudi koji te savetuju taj tvoj counselor i ti kaže: "Dobro druže, super je što si ti slušao i A, B i C i D, ali taj broj kredita, ovo je granica. Ne možeš, a ovo bi ti bilo mudro, preko ovoga ćeš da crkneš." Razumeš? I ja sam i tu bio na gornjoj ivici. A onda kao da bi te ubedili da to ne radiš, da ne budeš kreten, da uzmeš previše, onda ti kaže: "Idi ti audituj predmet." Kada ja ono: "Šta, šta znači auditovati predmet?"

Auditovati predmet znači da ti ideš da slušaš predmet i da posmatraš, ali ne ulaziš u gausovu krivu. I to možeš da radiš na početku, pa ako ti se baš dopadne možeš da se prebaciš i slično, a uz to prosto može nešto slušaš, samo nećeš raditi ispit. Pazi, to je dosta ljudi radilo, plus smo mi imali mogućnost, to nisam uradio jer sam već bio u fazonu toliko toga sam uzeo, pošto ima i taj sestrinski univerzitet, onda si mogao da slušaš nešto na MIT-u. Ja znam, ja sam imao drugaricu koja se ložila na Čomskog i onda ona išla da sluša Čomskog i jedan ispit tamo, da je tu sam ispao glup što to nisam uradio, zato što onda imaš još dodatni logistički momenat transporta do tog kampusa i nazad, da to tebi sve deluje ovako kad slušaš kao sve to zajedno, tu. Ne, nije tu. Znači tebi od MIT-a do Harvarda treba dva sata peške, pošto je Amerika svakako Novi Beograd, to je ono što zovu New World arhitektura, to su zato široki bulevari i može da je trom da ideš, pedestrian friendly uopšte nije, znači nema, ono možda ideš ulicom, ne znam koliko dugo ne vidiš jednog čoveka, tad ti i shvatiš kako se ono kidnap priče kod njih dešavaju, zato što stvarno ti kad si na ulici si sam, brate, nema. Tako da sam recimo taj MIT momenat da putujem napred-nazad preskočio. Ono što ti je isto interesantno, to kao da je Harvard, znači mi tu celu njihovu istoriju ne znamo puno, bar ja nisam znao. Tebi je, svi misle da je Harvard u Bostonu, što je neka polovična istina. On ti je u Bostonu koliko je Zemun u Beogradu.

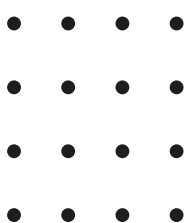

ZAKLJUČAK

Jer zapravo Harvardov grad u kom se on nalazi se zove Kembridž. E sad si u fazonu, što bi se on zvao Kembridž, mislim koji đavo, znači, malo je onako, kao da si ti Armani, a grad u kom sediš je Prada, mislim nešto čudno. Da bih skapirao da je zapravo Kembridž osnovao Harvard. Odnosno da su profesori sa Kembridža u 17. veku kad su došli u Novu Englesku, koja je tada bila kolonija i deo Britanskog carstva, osnovali, kao što se Kolumbija tada zvala King's College. I ona je tek posle američke borbe za nezavisnost promenila ime u Kolumbiju, zato što više nisu imali kralja pa nije baš bilo ok da se tako zove. I shvatiš da je Kembridž bio osnivač, da je dugi niz godina bio tata tu, a Harvard je bio ispostava, da bi se onda obrnule stvari i da ti danas imaš ljude koji završe Kembridž koji se trude da dođu na Harvard, na master da bi dobili top up. I onda shvatiš koliko je, čak i kad si ta elita, život i istorija relativni. Znači, to što si nekad imao Dušanovo carstvo, pravimo se na naš kontekst, je lepo i deo identiteta, ali ne znači ništa danas nego ti moraš...

Ivan Minić: I ne pretpostavlja nikakva prava.

Bogdan Gecić: Tako je. Tako da i ta priča oko Kembridža je super, naravno učenije. I mislim da je Kembridž ceo jedan grad, pa veći od Zemuna, u kom ti se nalazi i MIT i nalazi ti se Harvardov kampus. Tako da to tako izgleda.

ZAKLJUČAK RAZGOVORA

Ivan Minić: Voleo bih da za ovu epizodu zaključimo priču sa Amerikom. Odnosno, kada si došao na kraj, kada si došao tamo nisi imao ideju šta i kako dalje. Da li si kada si došao na kraj imao bar neku ideju?

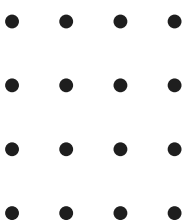
Bogdan Gecić: Pa kad sam došao na kraj, iskristalisalo mi se da sam hteo u privatnu praksu i da sam dobio ponudu za posao u jednoj kancelariji sa Volstrita. To je sad bio dodatak što shvatiš da čak i sa Harvardom je velika razlika da li si Namac ili si Srbin, kad te poslodavac traži i gleda prosto na kom tržištu može da te proda. I sad imam tu gomilu priča da ja sam proveo nekih 180 sati u obukama za godinu dana za traženje posla. Koje daje fakultet. A uz to sam ja, dečko elem, tamo ušao u ozbiljnu vezu, devojkicu na na, pa me spičila romantika, pa je došla logika, ajde da probam to inostranstvo da se ne vraćam. Meni se što je najgore vraćalo i tada, zato što upravo to ja sam odavde otišao da je ovde startup scena, da je ovde super zabavno i da se ovde prvi put dešava nešto u privrednom pravu u smislu advokature, što se nije desilo nikad, ne sto godina, nego bukvalno nikad, trenutak začeca. Tako da je ovde bilo preduzetnički mega zanimljivo. O, i ja sam znao strašno odokativno šta da radim, ali je bilo u fazonu: ajde da probam. Imao sam dosta i sreće kako sam tamo uradio na svim tim ispitima, na tim Gausovim krivama i čudima. I Lamer je zapravo šta radi – radi kontrolu kvaliteta, te iznivelira. Dakle, gde god da si došao, on kad te ubaci u benchmark sa svojim, on tačno zna gde si.

ZAKLJUČAK

I ja sam njima bio taj Borat iz Kazahstana i iz Optike, ali sam imao takve rezultate da je to njima bilo zanimljivo da rizikuju. Kad ti ogroman sistem to možeš. I da skratim dugu priču, ja dobijem opciju za posao. Ti intervjui su se tada vodili do tebe na callback iz... Ja sam hteo Brisel, hteo sam da radim o antimonopolskom pred Evropskom komisijom, koja je u to vreme bila najseksipilnija stvar koju si mogao da radiš u antimonopolskom. Ponarodski rečeno, to se zove antitrust ili competition law. I još sam ja bio popriličan EU entuzijasta i onda mi je sve to bilo kao – Brisel je top. Mene stave na poslednju rundu intervjua na callback, firma koja mi je ponudila posao iz Bostona za Brisel. Znači, plate mi kartu i sve, što je meni tada, pričamo o 2010, bilo popriličan šok. Dovedu te na intervju, jet-legovanog, razvaljenog, i sad je tvoj posao da tih dan što si dobio odradiš na intervjuu i da se vratiš. Da li sam primljen ili ne – nešto kasnije. Tako da je dosta to sve bilo uzbudljivo. Kad smo diplomirali, ja sam znao da sam dobio ponudu za Brisel i odlučio sam da idem. Vratio sam se na kratko, na par nedelja u Srbiju i nakon toga otišao za Brisel.

Ivan Minić: I tu počinje, da kažemo, ona prava tvoja profesionalna karijera. Bio je onaj deo između dva fakulteta, ali da kažemo – ovo je ono na čemu danas najviše gradiš priču.

Bogdan Gecić: Tako je, da.

Ivan Minić: I o tome svemu ćemo pričati u sledećoj epizodi. A mislim da smo dali ljudima dovoljno dobar uvod da ih zainteresujemo da slušaju narednu epizodu. I ja volim da pričam sa tobom zato što u mnogim stvarima koje su meni super interesantne, ti mi daš kontekst da ja mogu da razumem nešto. Jer to što ja vidim ishod ne znači da znam kako je do tog ishoda došlo i šta ga uzrokuje. I nekad ću napraviti dobru pretpostavku.

Bogdan Gecić: U suštini si fini. To je sad praktično prvi tizer da dođu na ovu drugu epizodu, da spasiš stvari, je l' da?

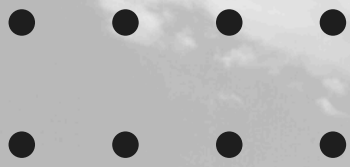
Ivan Minić: Ali zapravo to jeste jako važno i mi smo to godinama nekako uvek ostavljali po strani. Kada gledamo kako izgledaju advokatske serije, mi zapravo mnogo više uživamo u stantovima i nekim zabavnim momentima nego što stvarno uživamo u onome što je advokatski posao.

Bogdan Gecić: Tako je.

Ivan Minić: A u narednoj epizodi ćemo pričati zapravo šta je to i kako funkcionišu stvari. Kako funkcionišu stvari u različitim jurisdikcijama, kako funkcioniše pravo na različite načine i zašto je to tako istorijski. U različitim zemljama, gde je tu negde naša uloga, što si malo i ispričao ovde, da kažem, kroz taj kontekst toga gde je naš pravni fakultet i gde je naša pravna struka danas i zašto je tu gde je. Ali o tome više u narednoj epizodi. Hvala ti puno.

Bogdan Gecić: Hvala lepo.

Ivan Minić: Hvala vam što ste nas slušali. Nadam se da je bilo interesantno.

GECIĆ | LAW

+381 11 4043 570

www.geciclaw.com

office@geciclaw.com